زمونږ

کلي او

بانډې

لیکوال:

سميع الدين افغاني

۲۰۱٦ م کال - مهاجرت

www.mohandpublications.com

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړنې:

د کتاب نوم: زمونږ کلي او باندې

لیکوال: سمیع الدین افغاني

خپرندوی: مومند خپرندویه ټولنه – جلال اباد

برېښنالیک: Momand.books@gmail.com

ډیزاین چارې: ایملیار ساجد

چاپ کال: ۱۳۹۵ لمریز – ۲۰۱٦ میلادي

چاپ وار: لومړی

د چاپ شمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپځای: د مومند خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه

د چاپ حقوق له خپرندویې ټولنې سره خوندي دي.

ننګرهار: عبدالمجید مومند کتابپلورنځی – مخابراتو څلورلاری

اړیکې: ۰۷۰۰٦۲٦۱٦۱ – ۰۷۷۷٦۲٦۱٦۱ – ۰۷۸۱٦۲٦۱٦۱

کابل: اصلاح افکار کتابپلورنځی / دارالسلام کتابپلورنځی / مستقبل کتابپلورنځی / پکتوس کتابپلورنځی / اکسوس کتابپلورنځی/ سروش کتابپلورنځی. **پکتیکا:** مجاهد کتابپلورنځی/ اریانا کتابپلورنځی. **کندهار:** امیر کروړ کتابپلورنځی / افغان کتابپلورنځی/ عرفان کتابپلورنځی. **خوست:** غرغښت کتابپلورنځی / رحیمي کتابپلورنځی/ سباوون کتابپلورنځی/ ژوندون کتابپلورنځی/ ابدالي کتابپلورنځی/ لېوال کتابپلورنځی/ غازي کتابپلورنځی/ شیخ زید کتابپلورنځی .**هلمند:** سیدجماالدین کتابپلورنځی / تاج منور کتابپلورنځی./ **پکتیا:** علمي کتابپلورنځی/ روحاني بابا کتابپلورنځی.**غزني:** قیومي کتابپلورنځی. / **لغمان:** یونس کتابپلورنځی. / **مزار شریف:** ثقافت کتابپلورنځی.

www.momandpublications.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

www.momandpublications.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

محترمو لوستونکو !

پدې کتاب کې د لغمان په اړه دهیواد د معاصرو ځېړونکو اولیکوالانو معتبره تاریخي لیکنې او کره مطالب راټول شوي دي چې ددې مطالبو یادونه پدې کتاب کې لازمه او ضروري ګڼل کیږي٠ هیله ده چې ددې مطالبوپه راټولولو سره مو د تاریخي لغمان په اړه درنولوستونکوته دپام وړمعلومات برابرګړي وي ٠

دمولانا دکتور محمد سعید سعید افغاني یادداشتونه٠

دښاغلي شهسوارسنګروال لیکنه دلغمان لرغونی تاریخ اوجغرافیوي موقعیت٠

دښاغلي پوهنیار ظفراهتمام لیکنه لغمان دلرغوني تاریخي اوفرهنګي شالید په رڼاکې٠

د ښاغلي نجم الدین سعیدي لیکنه لغمانی اوګره او دهغه ډولونه٠

او همدارنکه د افغان ننګ د ښکلې پاڼې د قدروړ او بادرده کارکونکوپه خاصه توګه د ښاغلي اجمل اکبری صیب نه دکتاب دتنظیم او برابرولو په برخه کې د زړه دکومي مننه کوم اوکور ودانی ورته وایم ٠

پدې برخه کې د هغو لیکوالانو لیکنې چې په کتاب کې ورته ځای ورکړل شوي دي ، د دوئ تاریخي او ځیړنیزې لیکنې اوهمکاری دیادولو، مننې او د پام وړ وګنم٠

سمیع الدین افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

محترمو لوستونکو !

لکه څنګه چې هرانسـان دخپل دژوند ، کوچنی والي اوستریدوخوړې اوترخې خاطرې په خپل ذهن کې له ځانه سره لري اوبیا هر څومره چې د انسانانوعمرمخ په زیاتیدو شي دکلي،کور،ښوونځی اوټول هغه چاپيريال چې انسان پکې سترشوی اود ژوند مختلف پړاوونه یې پکې تیر کړي دي ، تل هغه یادونه او خاطرې ورته په سترګو کیږي او دا یادونه هغه وخت ډیر شي چې انسان دخپلو کلو او باندو او ټاټوبي څخه لرې په پردي هیوادونو کې دمساپرۍ اومهاجرت شپې اوورځې تیروي.

زما د دغې لیکنې اصلي موخه هم دا ده چې د«زموږ کلي اوباندې» کتاب ترسر لیک دهیواد د مشرقي سیمو پرګنیز کلتور ، رسمونو او رواجـونو سره د اشنا کیدو ترڅنګ عـامیانه او کلیوالي اصطلاحاتو ته خاصه پاملرنه شوې ده ترڅو له یوې خوا دغه عامیانه اصطلاحات مو ژوندي ساتلي وي اوله بـلې خوا ددې اصطلاحاتوپه کارولوسره د کتاب لیکنو ته پرګنیز رنګ اوخوند ورکړی وي .

همدارنګه ددغـې لیکنې لوستل تر ټـولو د مخه هغه ځوان نسل ته سپارښتنه کوم ،کوم چې په وطـن کې دڅو لسیزوکورنیوجګړو اود بهرنیو دلاس وهنو په پایله کې دهیواد څخه بهره ته مهاجرتونو ته اړباستل شوي او هلته ستر او دخپلو کلو ، باندو ، کلیوالي ژوند ، دودونو اورواجونو څخه لرې پاتې شوي او کمه پیژند ګلوي ورسره لري .

هیله ده چې دغه کوچنی ډالۍ د درنو لوستنکودپاملرنې وړ وګرځي.

په درنښت

سمیع الدین افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د خاپوړو کلي

لنډه پيژندنه:

زه سميع الدين افغاني داروانښاد علامه مولوي دکتورمحمد سعيد سعيد افغاني ځوی دخدای ښبلي مجاهدمولوي عبدالمجيد لمسی په کال ۱۳۳۳ هجري شمسي کې دلغمان ولايت دعمرزيودخيراباد‌په کلي کې زيږيدلی يم ٠

ښوونځی ته د شامليدو دوره:

ځرنگه چې زما پلارد لغمان دعمرزيودسيمې څخه اومورنۍ نيکه مې دهمدې ولايت دچاردهي په سيمه کې هستوگنه درلوده، نوچې کله به پلاردکاريا وظيفوي مصريفتونو پربنا چيرته کې لرې مسافرشونوموږ به په خپل اصلي د زيږيدو ځای «عمر زيو» او يا په چهاردې کې د «ملاصفت » په کلي کې دخپل مورنۍ نيکه سره هستوگنه اختيارکړه، نوهمدا وجه وه چې اکثرا کليوالي ژوند او دځوانۍ عمرمې دلغمان په همدې دواړو سيموکې تيرشوی دی .

زما مورنۍ نيکه خدای ښبلی گل احمدداروانښادملا صفت ځوی دلغمان دچاردهي دصفت دکلي په شاو خواکې لس،دولس جريبه ځمکه لرله، ځرنگه چې د لغمان ولايت مساحت د وگړو په پرتله کوچنی دي ، نو هلته دولس جريبه ځمکه لرل د گذارې خبره وه ٠

دبلې خوادغه ځمکې دوه فصله اودرې فصله دي چې په همدې ځمکو کې غلې دانې دغنم،جوار،اوربشې،شولو نه رانيولې بيا تر گني ،پياز،

(c) ketabton.com: The Digital Library

کچالو،توربادنجان،بادرنګ،رومي بادنجان اونور رنګارنګ حبوبات،ترکاري په مختلفو فصلونو کې حاصل ورکوي٠

قلعه صفت (د ملا صفت کلی)

په هغه کلي کې چې مونږ اوسیدلو داستانې بابا زیارت،اخوند کلی او باغمرزا د کلو په مرکزیت کې یې موقعت درلود چې دملاصفت دکلي په نامه یادیده اود شلو کورنیو په شاوخوا یې پکې هستوګنه درلوده٠

دکلي اوسیدونکي پاک زړي اوبا دیانته خلک وه چې دټولو یو مشترک جومات وه ٠

جومات ته به دکلي سپین ګیري ، ځوانان او هلکان د لمانځه لپاره راتلل دجومات ملابه دکلي خلکو ته دجمعې دلمونځونو دادا کولو ځخه برسیره د کلی هلکانواوماشومانو ته هرسهارد قاعده یی بغدادي الفبا ،پنج کتاب، قرانکریم ،قدري ،تفنګسایه،تفسیر،ګلستان، او دنورودیني کتابونو تدریس کاوه ٠

د کلي خلکو ساده او بې الایشه ژوند درلوده ، په ورځنۍ کارونو کی رښتینولی اوصداقت مهم اصل ګنل کیده اوپه مشکلاتو کې به یې یودبل لاس نیوی کاوه،خوکله به بیایو نیم داسې مکاره هم پیدا شو چې دکلي ټول اوسیدونکي به ورسره په عذاب وه٠

زمونږ سره لکه د کلي د نورو اوسیدونکو په څیر د کلیوالو مروده او راشه درشه ښه وه، ټولو به زمونږ مورنې نیا ته ادې او نیکه ته د بابا خطاب کاوه ٠زمونږ په کلي کې یوه سپین سرې ښځه وه چې د «هوا مور» یا بي بي هواپه نامه یادیدله چې دکلي خلکو به ورته دجلیل مور هم خطاب کاوه ٠

د کلي دجلیل مورچې دژوند سړې تودې ډیرې لیدلې وې او په کلیوالي ژوند کې د ښو تجربو خاونده وه ، سر به یې مدام په تورې پټې تړلی وه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

توری جامی به یی په تن کولې ،هغه به کله کله زمونږ کورته راتلله ۰هغې به دهلکانو د درملنې لپاره ښې ټوتکې درلودلې۰دبې ځایه اومات شوولاسونواوپښو د جوړولوپه برخه کی یې پوره مهارت درلوده اوپه دغه برخه کی دښه شهرت او تجربو خاونده وه ۰

هغه به کله چې د کلا انګړ ته راننوتله، هلکان به دهغې سره د سلام ورکولو او روغبړ وروسته تری چارپیره کیناستل ،دجلیل مور به هم هلکان نازول هغې به د چا سر دماوه اود چا د بې ځایه شوي لاس یا د پښو ګوتو ته ماساژ ور کاوه ، هغه داسې چې یوڅه مالګه به یی په ګرمواوبوکی ښه حل کړه،بیا به یی ورو وروبی ځایه شوی ځای به په مالګینې اوبومینځه او بیا به یې په دواړه لاسونو مساژورکاوه چې په همدی ډول به یی په پوره مهارت سره پرځای کوه۰

دجلیل مورپه همدی کارکې په شاوخوا کلواوباندو کې ښه شهرت پیدا کړی وه او خلک دلرې ځایونو څخه ورته دمعالجې لپاره راتلل۰

زمونږپه کورکې هم لکه دنوروکلیوالوکورنیوپه څیردمیلمه ښه درناوی اوپالنه کیده ،میلمه ته به برسیره پر هغه څه چې په کورکي معمول وه اضافي خوراک اوڅښاک هم برابروه اودمیلمه مخې ته به یې ایښودل،خوکه میلمه به موږ وه نو دخوړو تورو او شنو چایو څښل به حتمی خبره وه،چې زمونږپه کلواو باندوکې دچای سره دبورې اونوروخوړو تر څنګ دګوړې اوپتاسو رواج هم معمول وه ۰

د ګوړې جوړول په لغمان کې دزمینداره خلکو رواج وه، دوئ به څو بسوې ځمکه دګنیودکرلپاره اماده کړه ،چې په هغه ځمکه کې دګنیوتر دکرلوترڅنګ بادرنګ،پیاز،مرچ،رومي بادنجان اونوروترکاریونیالونه هم یوځای کرل، همداچې دبادرنګواونوروترکاریوحاصلات به واخستل شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوګنیو به سر را جګ کړی وه اوکله چې به بیا ګنی ورسیدل اود استفادې وړبه شول بیا به دګوړې جوړولوتدابیرنیول کیده، هغه داسې چې په لغمان کی دګوړې دجوړولوماهرانودګنیو ګانړې یا دحلاجي کولو سیارماشینونه درلودل٠

دغه ماهرانو به کله چې ګنی دګانړی یا د حلاجي ماشین څخه وویستل ، د ګنیو شربت او یا شیره به یې مخصوصو بټۍ ګانو ته ور شیوه کوله چې ددې بټۍ ګانو لاندې به اور لګیدلی وه ، کله چې به دګنیو شربت د اوردتودوخي په وجه نیمه جامد شکل اختیارکړپس له یومعین حرارت څخه به یې یو څه نورې مسالې ور ګډې کړې چې ورو ورو د حلوا په شان نرمه ګوړه (کنډ) او وروسته دسړیدلو څخه کلکه اوخوند وره ګوړه ورځنی جوړوله٠

کله کله به یی د ګرمي ګوړې په سره وچې میوې لکه پسته ، بادام ، چارمغزاونوری مسالې وراضافه کړې چې هغه به یی مساله داره،پسته ای ، بادامی یا چار مغزی ګوړه بلله٠

په همدی ډول ګوړه زمونږ دکوچنیوالی یواځینۍ دعلاقې وړ خوندوره شیرني وه چې هلکانو به د ډیر استعمال په وجه خپل غاښونه پرې چینجن کول٠

د کلي هلکانو دمشرانو احترام ساته ، هغوئ ته به یې د کاکا ، ماما او تور سروته به یې د کاکا ناوې،ماما ناوې یاخاله خطاب کاوه٠ دکلي مشرانو هم دتعلیم ترځنګ دهلکانو تربیې ته خاصه پاملرنه درلوده ٠

د کلي دهلکانو سره تعامـل دا وه هرچاچې به سهار څاروي پیولو ته بیول د مستو ککړه او دکوچکوځګ به په سبا ناري کې حتمي خبره وه ،نوهلکانوبه کوشـش کاوه چې سهار وختـي دخوبه پاڅیږي اوڅاروي پیولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته بـوزي ځکه چې دمستو ککړه اودکوچوځګ په سبا ناري کې ځانله خوند او مزه درلودله٠

په کلي کې دشير واررواج هم وه هغه داسې چې دکلي درى يا څلورو کورنيو به چې د شيدو غواوى درلودلى په وار سره يوې کورنۍ ته د خپلې غوا شيدې ورکولې چې يوه اونۍ به د يوه کور او بله اونۍ به دبل کورچـــې په ترتيب اووارسره د ټولوهغه کورنيو چې په شير وار کې يې ونډه درلوده واررسيده، چې هرې کورنۍ به دخپلوشدوکټې واهه او انداز ه يې معلوموله چې بيا په همـــاغه اندازه دمقابل لوري څخه شيدې په خپل وارکې تر لاسه کړى٠

دکلي هغه ښځې چې په خپلو مينځو کې يې شير وار اچولى وه نوکله چې به دسهار لمونځونه وشول بيا به دکوردبيالې ترغاړې په لويو متۍ ګانو کې دمستوډکې کټوې خالي کيدې او د کلي ښځوبه دمندانډو په واسطه دامستې په وارسره شاربلې ترڅوځګ به يې دمستو څخه جلا اوبيا به يې دچاټى په واسطه په بله مخصوصه متۍ کې ترهغه پورې شاربلې تر څودځګ څخه به يې کوچ جلا اوپاته شړمبه به يې دکلي نوروکورنيوته په خاصه توګه هغه کورنۍ ته چې دشيدوڅاروي يې نه درلودل ويشل کيدې٠

دکوچويا دغواغوړى چې په زيړوغوړوهم ياديږي ډيربا ارزښه وه چې اکثرا کورنيو به په ورځينۍ خوراک کې مصرفول ، همدارنګه يوشمير کورنيو په دخپل داړتيا زيات کوچ اوغوړى خرڅول اوپه مقابل کې به يې دکور نور ضروري شيان پرې رانيول زمونږ دعمرهلکان شپږ اوه ميله لرې ښوونځۍ ته تلل، زمونږکليوالي ښوونځۍ چې ترديم ټولګي پورې يې شاګردان روزل دحيدرخانيودکلي په جومات کې موقعيت درلود اواستاد شيراحمد ددې کليوالي ښوونځۍ ښوونکى وه٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

تیر یادونه

خـــړ ســـیندونه سیلابونـــــه مـــې یـــادیږي
د وطـــن شـــنه شنـــه فصـــلونه مـــې یـــادیږي

د ودونــــــــــو او دودونــــــــــو رواجــونــــــــو
هـــا دیـــرې هـــا مجـــلسونـــه مـــې یـــادیږي
ســـندریزخوږی نغمـــــې دحجـــرومینځ کـــې
هـــا گـــیسونـــــه او کـتهونـــه مـــې یـــادیږي
د مـرغیوگــــــنه گـــونـــــــه او سیـــلـــــونه
د چـــق مـــق تهوپـــک غږونـــه مـــې یـــادیږي
پـــه جـــوزا کـــې د تـوتانـــو پـــه موسـم کـــې
د فـصـــــلونو درمنــدونـــــه مـــې یـــادیږي
مصـــلی اوددرمنـــد شـــاخی پـــه لاس کـــې
تورچنگړلـــوی لـــوی چجونـــه مـــې یـــادیږي
ددهقـــان پـــه لاس چـــې تیگـــه دمیـــزان شـــي
لپـــکی،او خـــجورونـــــه مـــې یادیـــــږي
د چـــینی نـــه د اوبـــو منگـــــی پـــه ســـرکې
هـــا د پیـــــغلو کتـــــارونه مـــــې یـــــادیږي
مـــړ اوبـــــل داوربلکــــــو الــــوتـــــنې
د بـــامـــو د ســـر خــــوبونه مـــې یـــادیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پـــه اختــر کـــې د ځوانـــانو ډلـــې ډلـــې
هـــا میلـــې او اتـــنونه مـــې یادیـــږي
د پـــی مخـــو ښـــکلو پیغلـــوبیر اوبـــارکې
هغـــه لـــوی لـــوی زیارتونـــه مـــې یـــادیږي
رنـــګ پـــه رنـــګ ښـــکلې جـــامې دطـــاعتونو
پـــه مســـجد کـــې ښـــه وعذونـــه مـــې یـــادیږي
ځومره ښـکلې څـه ښایسـته کلـي بانـډې دي
جـــم او جـــوش دبـــازارونو مـــې یـــادیږي

یـــــادول یـــــې زیاتـــــوي د زړه دردونـــــه
افغـــاني هـــا تیـــر وخـــتونه مـــې یـــادیږي

۱۲-۱۲-۱۹۹۸
مهاجرت

د حیدرخانیو کلی اوجامع جومات

په لغمان کې د حیدر خانیو کلی اوجامع جومات زمونږ دکلي څخه د ځلورمیلو په شاوخوا لرې واټن درلود چې زمونږ دکلیوالي ښوونځی درسي پرګرامونه دلته په همدې جومات کـې تر سره کیدل او استاد شیراحمد ددې ښوونځی یواځنی ښوونکی وه چې دتدریس او اداري چارې یې پر مخ بیولې ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحيدرخانيو کلی په هغه وخت کې دلاسی صنايعو په برخه کې ښه شهرت درلود،هلته صنعت کارانو ښکلې چړې اوچاقو ګان جوړول چې ښايسته لاستي به يې ورته برابرول اوهمدا رنګه دخمتا په اوبدلو کې يې هم خاص ځای درلود، دحيدرخانيود کلي دخمتا توليد نه يوازی د لغمان په بازارونو کې بلکه ز مونږد هيواد په نورو ولاياتو کې هم ځانګړی بازار او ارزښت درلود .

زمونږ دعمر هلکان دحيدرخانيو کليوالي ښوونځی ته شاوخوا د ٦-٧ ميله څخه لرې دزدکړې په مقصدراتلل اوتردريم ټولګي پورې شاګردان پکې په زدکړو بوخت وه .

د حيدرخانيو په کليوالي ښوونځی کې هغه وخت په اوسط ډول دسلو شاګردانو په شاوخوا زده کړې کولې چې په درې درسي صنفونو يعنې په لمړي ، دويم او دريم صنفونو کې په تعليم بوخت وه لکه مخکې چې مو وويل د ښوونځی ټولو درسي صنفونو لپاره صرف يو ښوونکی وه ، او استاد شير احمدخان کولای شول چې د ټولو شاګردانو درسي نصاب او پرګرامونه په ښه توګه پر مخ بوځي او دشاګردانوستونزې او مشکلات په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل وخت حل کړی ۰
درسي کتابونه ټولوته نه رسيدل،کله به د يودرسي کتاب څخه څو شاګر دانو په شريکه استفاده کوله ۰
استاد شير احمد به د دريم ټولګي لايقه اوپوه شاګردان دهغود تدريسي پروګراموترڅنګ په لمړي اودويم ټولګيو کې وګمارل تر څو افتخاري درس ورکړي چې دې کار که له يوې خوا لايقه شاګردان د تدريس د ميتود او روشونوسره اشنا کول له بلې خوادغه شاګردانو داستاد شير احمد سره د تدريسي پرګرامونو په عملي کولو کې ډيرښه او مثمر رول لوبوه ۰
مونږ چې دقلم ،کاغذ او نوروقرطاسيوي موادونشتوالی احساسوه نود کاغذ پر ځای مو دوړې تورې تختې څخه چې دخپلوکتابونو سره به مو يو ځای کورته وړله اوراوړلـه استفاده کوله، هغه داسې چې هرشاګرد به دا وړه تخته ، دکړکو قلم اومشوانۍ چې دغنمو سياهي به پکې وه له ځانه سره لرله، شاګردانو به د درس دشروع څخه څو شيبې دمخه دا تخته داوبوسره دجومات يا ښوونځۍ په وياله کې مينځله اووروسته به يې دتختې مخصوصه خټه پرې وهله او دلاس په څنګل به يې دا خټه په تخته کې هواره کړه،کله چې دا اوبلنه خټه په تخته کې په مساوي ډول هواره شوه بيا به يې لمرته د وچيدو په موخه په مناسب ځای کې ايښودله چې وروسته د څو شيبوبه دا تخته وچه او ليکلو ته اماده شوه۰
په ښوونځۍ کې د دنيات ، قرانکريم او حساب ترڅنګ حسن خط ته خاصه پاملرنه کيده چې په همدې تخته کې به مومشق او تمرين کوه ،الفبابه موپه مشقي توګه په کې ليکله بيا به مو ښوونکي ته د اصلاح لپاره ښودله چې په همدې ترتيب اوطرزدکارکې شاګردانو خپل مينځې رقابتونه هــم درلودل،هغه يو شاګرد بــه ويل چې زه يې ښکلی ليکم اوهغه بل به

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل چې زه یې ترتا ښه لیکم په همدې ډول دحرفونو،جملو او مقالود لیکلو سیالۍ د شاګردانو په مینځ کې روانې وې ، یو شمیر نوروبه بیا په دغه تختـه کې خپلو خپلوانو ته لکه پلار ، ورنو، کاکا ، ماما اوملګرو ته دخطونودلیکلومشق او تـمرین کاوه او ادبي جملې او اصطلاحات به یې پکې کارول همدې درسي رقابتونوزمونږ د ښوونځی دشاګردانو دتدریس سطحه لوړه ساتلې وه چې په سیمه کې خورا ښه شهرت درلود او ډیر مرزایان ترې فارغ شول٠

استادشیراحمد چې دلوړقداوقامت خاوندوه ډیرمهربانه اومدبر ښوونکی وه٠ هغه به کله کله تر ښوونځی پورې زمونږ د لارې مل وه په لاره او ښوونځی کې به یې دنصیحت ډکې خاطرې له مونږسره شریکولې ٠

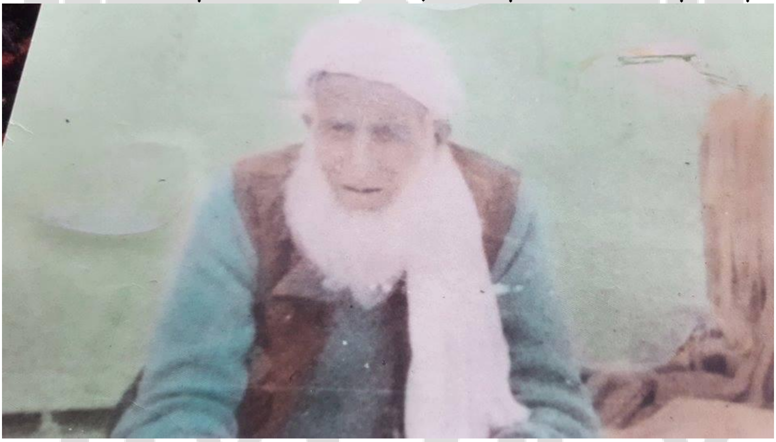

مرحوم شیر احمد خان زمونږ د کلیوالي ښوونځې د قدر وړ استاد

استاد شیراحمدخان تل هڅه کــوله چې دشاګردانودرسي ستونزې او نیمګړتیاوې حل کړي ،استاد د شاګردانو تدریس اوپوها وی ته خاصه لیوالتیا او پاملرنه درلوده چې د دوئ د زحماتو له برکته د لغمان ډیری ځوانان د علم او پوهې لوړو مدارجو ته ورسیدل ، ټولنې اوهیوادوالو ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدمت مصدر وګرځيدل٠

استادشير احمدبه شاګردانو ته تل دپنداومعنی ډکې خبرې او نصيحتونه کول او په دې اصل به يې ټينګار کوه چې :

د تعليم سره تربيه ضـرور ده او مـونږ بايـــد دې اصل ته ډيره پـــاملرنه وکړو، که څوک تعليم ولري اوتربيه ونه لري مکمل انسان نه دی اوپه ټولنه کې ځای نلری همدارنګه بې تعليمه انسان نه شي کولای چې خپلې ټولنې اوخلکوته دخدمت مصدر وګرځي اوپه ورځني ژوند او چارو کې پوره برياوې تر لاسه کړي٠

کليوالي ژوند اودځوانانوبوختياوې

د لغمان په کلواو بانډو کې دخلکو ژوند دزحمته ډک ژوند وه ،هلکان به کله چې د ښوونځی له درسونو څخه فارغ شول په کورکې له څه دمې وروسته دمالداری او زمينداری په کارنو به بوخت شول،د څارويو څخه به يې څارنه او پالنه کوله ،کورته به يې د سون مواد برابرول، څارويو ته به يې شوتله ريبله او دژمي لپاره به يې دوچو وښو زيرمه جوړوله ٠

په همدې ډول هلکانو د ځمکو په يوي کولو ، کرلو ، خړاوبولو، لو او لور، د شولو دنهالونو په کرلو او ډيرو نورو برخو کې دکور د مشرانو مرسته او لاس نيوی کوه ٠

ددې مصريوفتونو تر څنګ به دکلي هلکانوتفريحي پروګرامونه هم لرل ،مازيګر به هلکان دکلي ومخې ته راوتل او دواليبال،فوټبال خوسي ، پهلوانی ، توپ ډنډه ، الله داد او په نورومحلي لوبو به بوخت شول چې دا کليوالي لوبو به د سپوږمۍ په شپوکې تر ناوخته پورې دوام درلود٠

لکه مخکې چې مو وويل: په لغمان کې دکرنې ځمکه دخـلکو په پر تله لږه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه نو ځکه د لغمان دخلکو دکورنيوعوايد د کرنې ، مالداري ، لو او لور او نورو حرفوي کار او زيار لـه لارې څه نا څه تامينيده٠

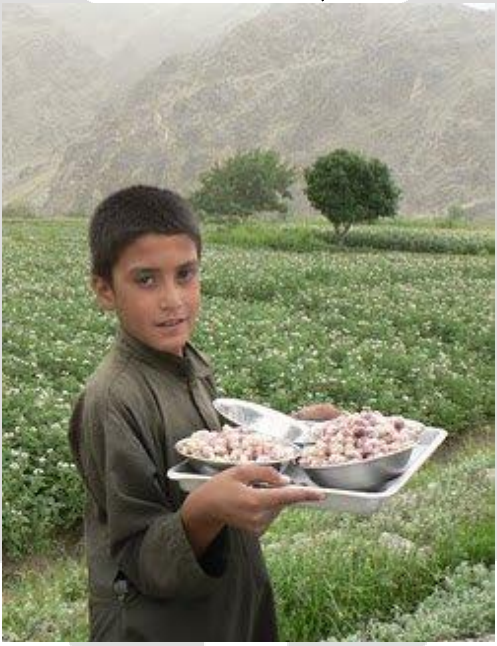

نيکه به تر مازيگره دبزگر سره دکرونديې په کارونوبوخت وه ،مونږ به د غرمې ډوډۍ ورته وړله٠ زمونږ بزگر محمدجان نوميده ، هلکانو به ورته محمد جان ماما خطاب کا وه ٠

محمدجان ماما شپه او ورځ په ځمکه کې کارکاوه او ډير زحمتونه يې گالل خو دژوند ترپايه پورې دسوکاله ژوند خاوند ځکه نه شوچې له يوې خوا دډيرو اولادوڅيښتن وه اوله بلې خوا د فصلونو دکر د موسم په سر کې به يې غنم ،جوار اونور داړتيا وړغلې، دانې په گټه يا سود اخستل اودفصل دحاصل په وخت کې به يې سودخورته يو په يونيم گټه يا سود ورکوه ،که دفصل په سرکـې به يې دسود خورڅخه لس منه غله ترلاسه کړه بيا به يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حا صل په وخت کې پينځلس منه اوکه شل منه به يې ورکړې وه ديرش منه ، هر څومره چې به د غلې قرض زياتيده په هماغه اندازه سودخور گته يا سود ورځينې تر لاسه کوه ۰

دمحمدجان ماما بله چاره نه وه هغه مجبوروه چې اولادونوته خوراک يا ازوقه برابره کړي او د سود خور شرطونه ومني ۰

هغه کال مې نه هيريږي کله چې محمد جان ماما دنيکه په ځمکه کې د غنمو لوگډ کړ بيا يې دلو شوو غنموگيډۍ و چلولې د غنمو په غوبل او بادولو کې يې دير زحمتونه وگالل ، د درمند په جوړولو کې نه يواځې محمدجان ماما بلکه دهغه ميرمنې او اولادونوهم ډير زحمتونه وگالل، خوبياکله چې درمند تياراو تللو ته برابرشو، سودخور يې سرته کيناست ، دکلي اوسيمي رواج داسې وه چې بزگر ته بـه د درې برخو څخه يوه برخه په تقسم کې رسيده، دمحمد جان ماما د خـپلې برخې سربيره دلو اولور ، درمندجوړولو ،با دولواو اودغنمو صدريو دچلولوسره بس همدومره برخه شوه چې د سود خور قرض پکې مجرا شی۰

سود خور چې هميشه به يې لکه ملا شا گل ږيره په نکريزو سره وه، دغنمو بوجۍ په خره بار او دکورپه لور روان شو،محمد جان له ځايه پا څيد ،خپلې ميرمنې او اولادونو ته يې وکتل اوسوړ اوسيلی يې تر خولې وخوت ۰

نيکه چې دا حالت وليده ، محمد جان ته يې د خپلې برخې څخه دولس منه غنم جدا کړل او ورته يې وويل :چې اوس دا درسره واخله خدای مهربانه دی کله چې مو جواروټکول او دتوکو څخه موجلا کړل بيا به سمه مرسته در سره وکړم۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکه به هره د جمعې ورځ دتیرګړو بازار ته تلواوکله کله به یې مونږ هم له ځانه سره بیولوهغه به دجمعې لمونځ دتیرګړیو په جامع جومات کې ادا کاوه نوکله چې به لمونځ وشو بیا به دتیرګړیوپه بازار کې چې د تیر ګړو د پله تر څنګ د الیشنګ دسیند پرغاړه جوړیده دنرخونو پوښتنه کوله او د کور د اړتیا وړتوکي به یې رانیول ،ددې بازارڅخه مونږکور ته چای ، بوره ، ګوړه ،تیل ،مالګه او نور دضرورت وړ توکی را نیول ۰

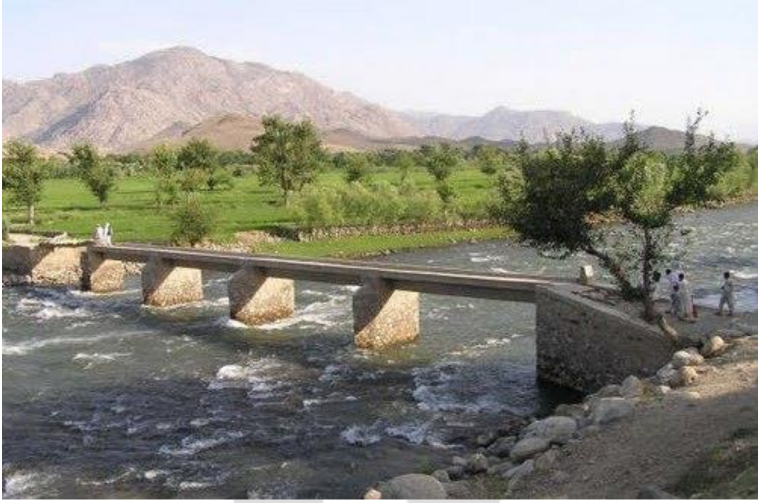

د تیرګړو بازارته به دجمعې په ورځ له لرې ځایوڅخه خلک د تجارت لپاره راتلل چې د تیرګړوپه هر جمعه بازارکې به دخلکو ډیره ګڼه ،ګوڼه او جم و جوش وه ۰

کله چې حسن خان په لغمان کې والی شو دهغه په واکمنۍ کې د لغمان ولایت دنوي ښار دبنسټ ډبره کیښودل شوه او دتیرګړو بازارهم نوی ښارته چې د الیشنګ اوالینګار د ولسوالیو په ابتدا کې موقعت لري ولیږدول شو، والی حسن خان دلغمان نوی ښار چې دمهترلام په نامه یادیږی د ښاري پلان سره سم په جوړولو پیل کړ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسن خان د عمرانی چاروسره خاصه لیوالتیا لرله هغه د لغمان ښار ته ښکلی بڼه ور کړه، کلو او باندو ته یې سرکونه وویستل ، که څه هم پدې کار کې د ستونزو سره مخ وه مګر هغه وکولای شو چې د خلکو په مرسته سرکونو پلونو ، پلچکونو او د نوي ښارد ابادولو چارې په پوره زحمت پر مخ بوځي چې دلغمان خلک د هغه خدمتونه په خاصه توګه دلغمان د نوي ښار په جوړولو کې د ستاینې وړ بولي٠

وایي مخکې لدې چې حسن خان دلغمان په ولایت کې په دنده وګمارل شي هغه دبغلان په ولایت کې والی وه، هلته یې هم دبغلان دنوي ښار تهداب اواساس ایښی وه نوکله چې په بغلان کې دنوي ښار کارونه بشپړ شول ،والی امروکړ چې تمام دولتي دوایر دې نوي ښار ته انتقال شي ، مسولین والي ته ورغلل اود ترانسپورت د نشتوالي ستو نزه یې والي ته وړاندې کړه، هغه چې ددې ستونزې نه خبر وه نو ټولو کار مندانو ته یې امروکړ چې دخپل دفترونو څخه میز ، چوکۍ اویا کوم شی چې دوړلوتوان یې وي له ځانه سره واخلي چې په همدې ډول حسن خان خپله چوکۍ په اوږه کړه اوبې له کوم ترانسپورته دنورو مامورینو سره یوځای دبغلان نوي ښار په لورروان اوپه همدې ډول یې نوی ښار افتتاح اودفاتر یې د کارمندانو په مټ انتقال کړل٠

د لغمان په کلیو کی د اختررواجونه

د لغمان په کلوکې د اخترونو دودنه او رواجونه ډیر په زړه پورې دي، کلي والو به د اختر په ورځو کې تفریحي پروګر امونه درلودل ،نجونو اوهلکانو ته به یې مور او پلار نوې جامې رانیولې چې د اختر په سهار به هرچا خپلې نوې جامې اغوستلې او دکور د مشرانو سره به د اختر د لمانځه د ادا کولو په موخه جومات ته ور تلل ، کله چې به لمونځ وشو نو په جومات کې به د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همزولو او مشرانو سره د اختر مبارکۍ روغبړ وروسته د نژدې خپلوانو او عزيزانو کورنو ته د اخترمبارکۍ په مقصد ورتلل او دمبارکۍ تحفې به يې تر لاسه کولې ۰

په اخترونو کې د لغمان ولايت په مختلفوځايونوکې لکه دمهترلام بابا زيارت ، دولايت په مرکز، دتيرګړو په پخواني بازار ، داستانې کلی چې دچاردهی په سيمه کې موقعت لري، بي بي هاجره ، بي بي صيب ،مندروړ ،قرغه يي ،عليشنګ اوعلينګار په ولسواليوکې په زړه پورې ميلې او پروګرامونه جوړيدل چې هلکان به دخپلو مشرانوسره ورتلل ، رنګ شوی هګۍ به يې جنګولې او دکور لپاره به يې ماهي،ځلوبۍ ،کجورې ، وچې او تازه ميوې او نورخوندور خوراکي توکې له ځانه سره را وړل۰

لنډه ادبي ټوټه

کوم اختر؟

زمونږ دکلي دتروږمۍ ماښام څخه خوشيبې دمخه دکلي يوتنکې لس کلن هلک خوشحاله بريښيده ،دهلک دخوشالۍ وجه يوهم دا وه چې هغه د سبا ورځي د اختر د راتګ څخه خبر شوي وه۰هلک ته دهغه مور او پلار د اخترلپاره نوي جامي،څپلي اوواسکت رانيولي وه چې هغه په همدي مازيګر قضا د سباورځې لپاره نوې جامې اود نژ دي دوستانو داخترمبارکۍ تحفي په خپل وجود کې تمثيلولي اوهمدا وجه وه چې هلک ته يې خوشحاله بڼه ورکړي وه،په رښتيــاسره هم کوم اختر چې هلک ته سبا راتلونکې وه، نه تنها هغه ته بلکې دکلي ټولو اوسيدونکو ته دخوشحالي زيري ورکاوه.

هو، کوم اختر ؟ دکور،کلي او بانډو اختر اوکه دمهاجرواخترکوم چې دخپل کور ، کلي اوبانډو څخه يې لرې په پردي وطن کې لمانځي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دایوڅرګنده خبره ده چې اخترهرچاته هرچیرې اوپه هرځای کې چې وي پوره اویانیمه خوله خندا اوخوښي وربښي.

نو اختر کوم اختر؟

دا دځوانانودخوښیو اختر
د پیغلونجنو دټالیو اختر

د کور او کلي اختر
چې لور دودونه لري
د سپوراو پلی اختر
ښه رواجونه لري
دا د خوښیواتڼونو اختر
دا دخوشحاله سرودونواختر
دی دبیوزلوکونډورنڼدواختر
د یتیمانو او بربنډو اختر
د غریبانو او خانانو اختر
د مسلمانودینډارانو اختر
وي مبارک دې په تماموخلکو
وي برکت دې په تمامو خلکو

ښه افغاني دود اورسمونه لري
خدایږوچې ښکلي رواجونه لري

سمیع الدین افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځوانۍ سپرلي

لغمان زمونږ دګران افغانستان لکه دهیواد دنورو ولایاتوپه څیرښکلی اوسر سبزه ولایت دی چې ددې ولایت ښکلا دپسرلي په موسم کې څو برابره زیاتیږي ۰ له یوې خوا دحاصل خیزو فصلونو کروندې او دبلې خوا د لغمان غرونه ،دامانونه ،سیندونه، ورشوګانې ، رنګا رنګ خود رویه ګلانو اوشنو سر سبزه تپو په وجه داولایت د شین لغمان په نامه یادوي ۰

د لغمان په ښکلي پسرلني موسم کې ځوانان ډلې ډلې کروندو ، دښتو او دامانو ته په سیل راوځي او نجونې د شوقه ګلونه په اوربل ټومبي او دا سندره زمزمه کوي :

دا چار چشمه ګلونه خوند کړي په سرو کې

ګل په دامانو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمان شنې اوسرسبزه درې لري چې ددې درو له جملوڅخه د اليشنگ او الينگار درې د لغمان د مرکز مهترلام ښار په شمال او شمال لويديز کې د اليشينگ او الينگار د سيندونو په استقامت پرتې سيمې دي چې ځمکې او کروندې يې دهمدې سيندونو د پريمانه اوبو په وجه خړاوبه کيږي ۰
د عمرزيو سيمه د اليشنگ د درې په پيل او د الينگار دره بيا د لغمان د مرکزشمال لورته پرته دره ده چې ښکلو کلو، باندېو اوحاصل خيزه کروندو ددې سيمې ښکلا څو برابره زياته کړې ده ۰
وايي چې هرچاته خپل وطن کشميردی نوپدې وجه دلغمان اوسيدونکو ته هم لکه دنوروهيوادوالو په څير خپل دخاپوړوکلي اوباندې په زړه پورې دي ۰زما هم دلغمان په کلو اوباندېوکې ژوند تير شوی اودهمدې ولايت دعمرزيود سيمې دخير اباد په کلي کې زيږيدلی يم ، لمړنی او مينځنی زدکړې مې هم په همدې ولايت کې سرته رسولي اوبيا دلغمان د روښان د ليسې څخه فارغ شوی يم چې زما دوړکتوب اوځلميتوب ډيری برخه دلته په همدې ولايت کې تيره شوې او د دې ولايت په ډيرو پرتو سيمو،کلو اوباندېوکې زمونږ دوستان او نژدې خپلوان ميشت اوهستوگنه لري ۰
دځوانی ياران ،ساده اوپاک زړي کليوال،دښوونځی ددورې هم صنفيان او ښوونکو خاطرې لا اوس هم زمونږ په فکر او ذهن کې ژوندی پاتې دي نوپه همدې وجې لغمان زمونږ د ځوانی دخاطروپه زړه پورې سيمه او ولايت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بي بي هاجرې کلی

دبي بي هاجرې کلی د الينگار د ولسوالۍ په استقامت د ارمل ،کټل او بصرام د کلو په امتداد کې پروت دی چې گاونډ ته يې مصري کلا، د ساپيانو کلا ، فتلاح کلا او نور لوی او واړه کلي او بانډې پرتې دي٠

پدې کلي کې شاو خوا څوارلس کورنيو هستوگنه درلوده چې په خټه روستم خيل ياکوچيان دي اوڅونسله پخوا دلته په همدې کلي کې ميشت شوي دي٠

ددې کلي د اوسيدونکو څخه مامور صيب محمد امين خان رستم خيل حاجي صالح محمدخان رستم خيل ، حاجي سيد محمد ماما،محمد گل خان ،مولوي صاحب دسته گل، خاورې محمد اسحاق ماما ، مرجا ن ماما چې په مالدارۍ بوخت وه،حاجي محمد طالب مشهور په ترافيک ، قاضي صيب تازه گل ،معلم صيب خيال گل ، مولوي صيب روضه گل، قاضي عبدالمجيد ، مامور جنت گل خان او نور ددې قوم پورې منسوبې کورنۍ وي چې په خپلوکې يې راشه درشه لرله اوپه غم اوښادۍ کې يودبل مرستندوی پاته شوي دي٠

مونږ به کله چې دغه کلي ته د ښوونځۍ د فراغت په موقه ورتلو نو د خيال گل لالا ليدو ته چې زمونږ د عمر او بنډار ملگری وه خاماخا ورتلو،خيال لالامهربانه اوبا استعداده ځوان وه هغه دانگليسي ژبې او ساينسي علومو سره خاصه ليوالتيا لرله٠

دغه کلي ته زمونږ د راتگ بله موخه هم دا وه چې زمونږ سکنۍ ترور دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې واده وه ، هغه به زمونږ په راتگ ډیره خوشالیدله اوتل به یې نازولو چې زمونږ ددې بی بی حاجي تروربنه سلوک اومیلمه پالنه لا تراوسه زمونږ په ذهن اوفکرکې هک اوزمونږ دښو خاطرو په زړه پورې بیلگې شمیرل کیږي٠

د بي بي هاجرې تاریخچه

وایي چې مهترالمک ع ریښتنی پیغامبروه کوم چې همدا اوس د لغمان ښار دهمدې رسیدلي او د کرامته ډک شخصیت په نوم یادیږي٠

مهترلام بابا دنوح ع پلاروه ،اوهغه دسلطان محمودغزنوي چې دوخت مقتدر پاچا وه خوب ته راغلی وه چې په خوب کې ورته وایي :

ته د وخت مقتدر او نامداره پاچا یې او زه ستا په گاونډ کې پروت یم ، زما مقبره معلومه او ودانه کړه ٠

سلطان چې کله خپل خوب دخپلودرباریانوسره شریکوي، درباریان یې ورته مشوره ورکوي چې که بل ځل ورته په خوب کې راغی دهغه د خښیدو د ځای تپوس ورځینې وکړي٠

کله چې په دویم ځل سلطان هغه په خوب کې ویني نو ورڅخه د هغه د مرقد یا دخښیدلو د ځای تپوس کوي چې هغه مبارک په ځواب کې ورته وایي :

ته خپل اوښ په دښته کې دلمر پریوتوپه لور ایله کړه ستا د اوښ په لمړي او دوهمه دمه ځای کې نه بلکې په دریمه دمه ځای کې به زما مقبره وي ٠

کله چې سلطان د خوبه پاڅیږي دخپلو درباریانو سره ددغه روحاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیت دمرقد دپیداکولو په لټه راوځي اوخپل اوښ دلویدیځ په لور ایله کوي د اوښ په دریمه دمه ځای کې د هغه مبارک د خښیدو ځای پیداکوي اوخپلودرباریانو ته امرکوي چې ددې مبارک مرقد دسره جوړ اودزیارت په شاواوخواکې دې ښکلی بڼ بنیاد کړی شي چې همدا د مهتر المک علیه الرحمه زیارت اوبڼ دلغمان دولایت لویدیځ تهدعمرزیودتپو ترشاه په څوکیلومترۍ کې دسلطان محمودغزنوي په امرجوړاو ورسته د بڼ دخړوبولو په موخه د الیشنګ دسیندڅخه یوه ویاله دعمرزیو دتپو په مسیرکې ورته وویستل شوه چې دمزار د ویالې په نامه یادیږي۰

دمهترلام بابا دمرقد څنګ ته یو حضیره (هدیره) ده چې په دې هدیره کې ستراومشهورکسان لکه یوسف خان د غازي محمد نادرخان شهید پلار، شهزاده فریدون،غازي محمدشاه خان بابکرخېل ،فیض محمد خان او نور غازیان او روحاني شخصیتونه ښخ دي۰

دمهترالام ع بل ورورنورالام صاحب نومیږي چې هغه هم په لغمان کې دنورالام صاحب په دره کې چې دا دره دهمدې مبارک په نوم مسمی ده خاوروته سپارل شوی اودلرې ځایونوڅخه یې خلک زیارت ته راځي۰

بي بي هاجره چې مخکې مودهغې مبارکې دزیارت په اړه یادونه وکړه د دغو دوه وو روحاني شخصیتونو مهتر المک ع او نورالام صیب خور ده چې د بي بي هاجرې په بانډه کې خاورو ته سپارله شوې او زیارت ته یې ښځې او نجونې په خاصه توګه په اخترونو اونورو مذهبي ورځو کې راځي او د هغو د تبرک ځای دی۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي چې ډير کلونه پخوا پدغه کلي کې مرحوم حاجي غلام جان رستم خيل کوچی ميشت شوی دی چې دهغه څلورځامن دحاجي صاحب احمد جان رستم خيل کوچی ، حاجي صاحب وسيم رستتم خيل کوچی ،حاجي صاحب قسيم رستم خيل کوچی اوحاجي صاحب نسيم رستم خيل کوچی په نومونو يې شهرت درلود٠

١-حاجي صيب احمدجان څلورنارينه اولادونه درلودل چې دهغو سهرت په لاندې ډول دی ٠

ښاغلی صالح محمدخان رستم خيل مشهورپه مامورصيب صالح، ښاغلی حاجي سيدمحمد خان رستم خيل چې په کرنې اومالدارۍ بوخت وه، طالب رستم خيل چې دلغمان د ترافيکو د مدريت په مربوطاتو کې يې دنده درلوده اومرجان رستم خيل چې په مالدارۍاوزميندارۍ بوخت وه٠

ښاغلی صالح محمد خان رستم خيل دوه نارينه اولادونه ،ښاغلی حاجي سيد محمد خان رستم خيل ٧نارينه اولاده، ښاغلی طالب رستم خيل ۴نارينه اولادونه اوښاغلی مرجان رستم خيل ٢ اولادونه لري چې هر يويې اوس د لمسيانو او يا هم د کړوسيانو خاوندان دي ٠

دیادولووړده چې دهغه وخت په ډيرو سختو اقتصادي شرايطوکې د دې کلي اوسيدونکي مامورصيب محمدامين خان اوحاجي صالح محمد خان رستم خيل توانيدلي وه چې درس او تعليم ته مخه وکړي چې وروسته د تعليمه څخه هغودلغمان په ولايت اودهيواد په نوروسيموکې دماموريت رسمي دنده ترسره کړي چې د پوره وقار او اعتبار خاوندان پاته شوي دي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنگه مولوي صاحب دسته گل خان هم مدبرديني عالم وه اود ننگر هار د هډې دنجم المدارس د مدرسې څخه فارغ شوی وه چې ددوئ د فيض اوبرکته ددې کلي اوشاو خوا کلواوباندېو ډيرى ځوانانوتعليم ته هڅول شوي اودپوهې اوعلميت لوړو مدارجو ته رسيدلي دي ٠

لکه مخکې چې مو وويل: دکلي اوسيدونکوځمکودکرلوترڅنگ مالدارۍ ته هم خاصه پاملرنه درلوده چې دبيلگې په توگه سيد محمد رستم خيل چې ددې کلي اوسيدونکی وه هغه ته کومه ځمکه اوجايداد چې دپلاره پاتې وه دهمدې ځمکې د کرلوتر څنگ په مالدارۍ بوخت او له همدې طريقه يې دکورنفقه برابروله اودگذارې وړژوند يې درلود٠

حاجی سيد محمد دکروندو د کر لپاره د دوه سخوندر مالونو تر څنگ د شيدو غواوې، ميږې ،وزگوړي او گډيان هم روزل چې په کور کې به يې تل د شيدو،مستو ،کوچو ، شړمبو او وچه شووغوښوپريماني وه٠

په کليو کې ودونه او دودنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لغمان په کليواوباندوکې دودونو رواجونه ډېرستونزمن وه ،زوم به د واده مراسمو لپاره له ډېر پخوا څخه تياري نيوله ،ځينې کورنيو به په زوم ډېر باج او تاوانونه راوستل ، هغه به يې د کوژدنې لپاره قيمتي جامې ،گاڼې دسرو زرو غاړکۍ دلاس بنگړيوپه رانيولو او نورو سياليو ته مجبوروه ٠

همدارنگه واده ته دبلل شوومیلمنودخوراک ،څښاک اواضافي لگښتونو تر څنگ د واده گډون کونکو دخوشالۍ په موخه ټنگ ، ټکورجوړول او سازيان رابلل اوددې نه علاوه ډېرو نورو ملا ماتونکو لگښتونوبه زوم دژوند ترپايه پوروړی ساته اوهغه به دخپل پوردپريکولوپه موخه ټول عمر دمحتاجۍ او زحمت ژوند تيروه٠

دکلي هلکان به په وادنو کې ټنگ،ټکوراو دسازيانوراتگ ته خوشاليدل اوخپل ملگري به يې د واده د ځای او هنري ډلو څخه خبرول٠ په هغه وختونو کې د گلکي استاد ، ماجتي ، غلام محمد ،پاينده محمد،هفته گل ،زيړ گل ،شاگل اوډيرو نورو هنري ډلو په سيمه کې ښه شهرت اومينه وال درلودل ٠

په ښاديو کې به د واده مسولينو سازيانو اوميلمنوته په حجرو ،دکلي دننه اويا هم کلي ته نژدې مناسب ځای جوړاوه او د ټنگ ، ټکورځای به يې په کټونو، گلمونواوتوشکوسمبال اودغه ساحه به يې په گيسونو اوچراغونو روښانه کوله٠

سندرغاړو به په وار سره ارمونيه ترغاړې کړه او خوږې چاربيتې، بگتۍ او داستانونه به يې په خوږو نغموکې گډون والوته اورول٠موظف کسانوبه چای، چلم ،تمباکو اود څښاک اوبه گرځولې چې په همدې ډول دسيل فضا به دچلم او سگرټو په دودونو لړلې شوې وه ٠

په لغمان کې محلي سازيان ډېروه چې دهغوی دجملو څخه يوهم استاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

گل محمد وه چې په گلکي مشهوروه،هغه به په سندروکې دمستو بگتیو ،غزلو، مصرو ، اوڅلوریزوترڅنگ ډیرپه زړه پورې داستانونه اودیني قصې کولې چې په مستو کمپوزونو او خوږو نغمو به یې د واده ماحول خوشاله ساته ۰

گلکي استاد به کله ، کله دخپل ځوی سره چې په پاینده مشهور وه په سندروکې فلبدیهه شعرونه دسوال اوځواب په ډول اورول ، ځوی اوپلار به شعري مقابله کوله ، چې د حاضرینو په احساساتو او دلاسونو په پړکهاروبه بدرگه کیدل ۰

پاینده هم خوږ اواز درلود او ښه هارمونیه یې غږوله چې ورسته بیا په یوه ترافیکي پیښه کې ومړ او گل محمد استاد تر ډیره وخته دخپل ځوی په سوگ کې غمجن پاته شو۰

په لغمان کې د مشهورو محـلي هنرمندانو له جملې څخه د استاد گل محمداو پاینده ترڅنگ خوږژبي سندرغاړی لکه ښاغلي ،ماجتي ، غلام محمد چې په غلامي مشهور وه ، منگل ،ملا ، ملنگ باغبان ،عاشق ملا شاگل ، زیړگل، رحیم الله، هفته گل او ډیرنور وه چې په محفلونوکې به یې د ملنگ جان، بهایي جان،او دلغـمان دشـاعرانو لکه دالینگاري استاد،محمد نور،دگلکاریوبسم الله، اشکار ،حنان ،شهید ارمان ،عمرزی وال،گوجوال ،فقیرسیدبها الدین جان، مولوي نقیب الله اونورو وتلو شاعرانو شعرونه په خوږو نغمو اوکمپوزونو کې خپلومینه والو ته اورول ۰

په همدې ډول ټنگ ،ټکور به ترسبا مازیگره دوام درلود،مازیگربه ځوانانوډولۍ په اوږو کړه،زوم به دډولۍ ومخې ته اونورمیلمانه به دسازیانوپه بدرگه دناوې د راوستلو په موخه د خسر کور ته روان شول۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې به میلمانه دناوې کلي یا کورته ورسیدل هلته به دنکاح لپاره د کلیومشران ،سپین گیري ، ملکان ، دینی علما ، دجومات امام او نوربا نفوذه اشخاص په یوه مناسب ځای کې کیناستل، دزوم اوکوژدنې شرعي نکاح به یې ددیني علما،ملا صاحبانواوبا نفوذه شخصیتونوپه حضورکې تړله

تر نکاح وروسته به سازیانوبه یوه پنجه مست سازوکړاوبیا به زوم دخسرپه کورکې دنوربوج اورواجونوسره پنجه نرموله،هغه داسې چې دکلي نایي ،ترکاڼ ، زرگر ، پښ، گلکار،اشپز او نورو به په وارسره دځوم ومخې ته کیناستل اوخپله حقداري به یې ځینې غوښتله اوزوم مجبوروه چې دا سیالۍ ترسره کړي اوهریوته دحقداري په موخه څه پیسې په لاس ورکړي٠

ترهغه وروسته به زوم دناوې خونې ته بدرگه کیده ،دناوې خونه چې دناوې د خورلڼو ،ښځواوماشومانو څخه به ډکه وه مخکې له هغه چې زوم دناوې خونې ته ننوځي د ناوې د خورلڼو لخوا به دخونې ورتړلی شوی وه تر هغه ورسته چې نجنوبه خپله شیرینې ترلاسه کړه وربه پرا نیستل شو او زوم ته به خونې ته د ورتلو اجازه ورکړل شوه دزوم په راتگ سره به په هغه باندې دهر لورې تورې پیسې ، نقل ،پتاسې او چاکلیټونه شیندل کیدل چې په خونه کې به سمدم غوغا جوړه شوه اوهرچا هڅه کوله چې ځانله په دې چورکې څه ترلاسه کړي٠

زوم ته به پس له ډیرې گډوډۍ دا موقعه برابره شوه چې د ناوې تر څنگ ځان ورسوي او دهغې سره جوړه ودریږي٠

په همدې ډول پس له ډیروټوټکواورواجونو به نجنو دچمبوسره یوځای اوازونه پورته کړل، په خوشالي او نڅا گانو سره به یې ناوې ډولۍ ته بدرگه او ځوانانو به ډولۍ جگه کړه دټوپکو،تفنگچو په ډزو او اتڼونو سره به یې په ډیره خوشحالي ناوې دزوم کورته بدرگه کړه ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزوم په کورکې مخکې له دې چې ناوې دډولۍ څخه کوزه شي د ناوې ومخې ته به يې پسه، او يا چرګ درسم په دودحلال کړاودناوې پښه به يې په وينو سره کوله ٠

د ډولۍ څخه د ناوې په کوزيدلو سره د زوم په کور کې دکلي نجونو او ښځو له چمبې سره بيا اوازونه پورته کړل او په مستو سندرو او نڅا ګانو به يې محفل ته خوشحاله ښه ورکوله٠

په همدې ترتيب د ناوې په کوزيدلو سره به د واده لمړۍ او اساسي مراسم پای ته ورسيدل اوزوم کولی شول چې پس له ډيرومنډو،را منډو اوجنجالونوڅه دمه وکړي چې ورسته بيا دواده دريمه،تخت جمعي او دواده په اومه کې ناوې دپلار کورته تګ دومره د جنجال او تشويش خبره نه وه٠

پل دې بختور شه

شپـــې دې د بــرات شـــه شـــه کلـــونه دې اخـــتر
پـــل دې بخـــتور شـــه نـــاوې پـــل دې بخـــتور

پـــل دې بختورشـــه نـــاوې ميـــنه کـــې دې کورشـــو
نـــوې اشنـــايي شـــوه نـــوی بـــل دمينـــې اور شـــو
ســـتا دحســـن شـــمعه چـــې روښـــانه پـــه هـــرلورشو
حســـن دې ښـــکلا دې چـــيرې مـــه شـــه د نـــظر
پـــل دې بخـــتور شـــه نـــاوې پـــل دې بخـــتور

نـــن چـــې دې محفـــل کـــې خوشحالـــي ده هـــم خـــندا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوښــــې دې هـــمزولې دې پـــه مــــينه کـــړي نڅـا
يــــې د نـجـونومــــيره ټـــول دا ســـتا پـــه تمـــاشا
رب دې پـه نصـيب کـړه پـه ژونـدون کـې زيـب اوزر
پـــل دې بخــــتور شـــــه نـــاوې پـــــل دې بخــــتور

نــاوې نــوی ژونــدکې خوشــحالي دې شــه نصيــب
کــوردې بختورشـــه خـــوږ اشنـــــا دې شــه طبــيب
اور يــې چې بلــيږی پـاک اللـه يــې شې قريـــــب
وی دی پــه امــان کــې افغــانـــي ښـــکلی بشـــر
پـــل دې بخــــتور شـــه نــاوې پـــل دې بخـــــتور

سميع الدين افغاني

د نوي کال يا دنوروز ميله

دنوروز ميله په لغمان کې لکه زمونږ دهيواد دنورو ولاياتوپه شان په شاندارومراسموسره لمانځل کيدله، دکلي هلکانو به هم په دې ورځ کې ځانګړي پروګرامونه درلودل هغه داسې چې ټول هلکان به دکلي ومخې ته دسپيداراونورووتودتازه غوټيو،شنو ښاخونو اولښتو سره چې دنوي کال يا دسپرلي په موسم کې غوټۍ او پاڼې نيولې وې راووتل او د کلي د هر کور ، کلا انګړونو مخې ته دريدل اود اترانه به يې په لوړ اوازاو انداز اوروله:

ګـــل ګـــل دی نـــو روز
خدای دې درکي شتمن روز
دشتمـــن روز برخه راوړی

ددې ترانې په اوريدلوسره به کوربه دکوره څخه څه خوراکي ټوکي لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وريجې ،غوړي، پياز اويا نور هغه خام مواد چې دپخلي لپاره اړين وه هلکانوته دنذرانې په دود ورکول ، په همدې ډول هلکان به د کلي ټولو انګړونو او کورونو ومخې ته ورتلل او په پوره اندازه د ضرورت وړ خوراکي توکي به يې ترلاسه کړل٠

کله چې به يې خوراکي موادراټول کړل بيا به هلکانودپخلي لوښي لکه ديګ ، بشقابونه ، چاى جوش ، چاينکې، پيالې ، قاشقې او همدارنګه د ضرورت وړغوړي ، مالګه ،مسالې دخپلو کورونو څخه راوړل اوپه مناسب ځاى کې به پخلي لپاره تدابير نيول کيده ٠

وروسته له هغه به هرڅوک يو کارته وګمارل شو،چابه نغرى جوړاوه، چابه د پخلي لپاره دسون لرګي برابرول ،څوک به د اسپزي په کارونو بوخت شو ،چا به بيا دناستې ځاى برابراوه،يوې ډلې به دتيګې اچولوپه سيالۍ کې ګډون کوه بلې ډلې به د خوسي په لوبو بوخت شول ، چا به د سطرنج لوبه کوله اوچا به بيا دخپلې دتبعې ملګرواو انډيوالانو سره ګپ ، شپ لګاوه

څو شيبې وروسته به ډوډۍ تياره شوه ، دسترخوان به هوار شو او هلکانو به په خوشحالي اوخوند سره دنوي کال په دسترخوان کيناستل او په خپلولاسونوجوړه شوې خوندوره ډوډۍ به يې يوځاى نوشجان کوله ٠

دنوي کال يادپسرلي په موسم کې هوامعتدله اودتفريح لپاره مناسبه وي ،دښتې اوغرونه ،بڼ او باغچې شنې اوسرسبزه شي، دغرونوپه لمنو کې غاټول او ډول ډول خودرويه ګلان وغوړيږي چې د سپرلي موسم لغمان ته ځانګړې ښکلا ، رنګ او طبيعت وربښي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمهترلمک ع لمړنۍ ښوونځۍ

کله چې مونږدحیدرخانیو دکلیوالي ښوونځۍ څخه فارغ شولوترهغه وروسته دمهترلمک په لمړنۍ ښوونځۍ کې چې د ده زیارت دکلي په جومات کې موقعیت درلودشامل شوو ۰دا ښوونځۍ زمونږ دکلي څخه څوکیلومتره لرې وه چې مونږبه هره ورځ دې ښوونځۍ ته پلې ورتلو ، که څه هم دا واټن په اوله کې ستړی کیدونکی وه خوبله چاره نه وه ،دکورنۍ غوښتنه داوه په هرډول چې وي مونږ باید درس او تعلیم ته ادامه ورکړو۰

څه مده وروسته د مهترلمک لمړنۍ ښونځۍ د ده زیارت دجومات څخه خپل اصلی ودانۍ ته چې نوی یې دجوړیدوچارې بشپړې شوې وې او دده زیارت کلي ته یې نژدې موقعیت درلود انتقال شوه ۰

د مهترلمک په لمړنۍ ښوونځۍ کې زمونږ ټول هم صنفیان په څلورم ټولگي کې شامل شول،داښوونځۍ دعمرزیو،چاردهي دسیمواودلغمان د ولایت په مرکزیت کې یې موقعیت درلود چې پوه اومجرب استادان یې درلودل،دهغو دجملوڅخه ښاغلی استادعلینگاری چې ډیربا احساسه شاعر هم وه ، ښاغلی استاد عظیم خان چې د ریاضی استادوه،ښاغلی مولوی صیب فضل الرحمان خان،ښاغلی ملا فضل خان ،ښاغلی حسین خان چې په بزرگ مشهور وه، ښاغلی خواجه محمد خان، ښاغلی ستار خان ښاغلی سرمعلم صاحب حبیبالله خان ، ښاغلی محمداجان خان ،ښاغلی سر معلم صاحب غفورخان ښاغلی محی الدین خان او ډیر نور ښاغلي اودقدر وړاستادان وه چې دهغوی له برکته ډیرشاگردان دپوهې اوتعلیم لوړومدارجوته ورسیدل اودپوهې اووطن پالنې په لباس سمبال ټولنې ته وړاندې کړل شول۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څنگه چې مخکې مودښاغلي علینگاري صیب اودهغه دشاعرۍ په اړه یادونه وکړه لازمه گنم چې داستاد د شاعرۍ په برخه کې څولنډې کرښې اضافه کړم ۰

د استاد الینگاري صیب ډیری اشعار د خوږ ژبی هنرمند پاینده اونورو سندرغاړوپه خوږواوازونوکې کمپوزشوی دی،برسیره پردې علینگاري صاحب زمونږدښوونځی دهنراوکلتورپه برخه کې پوره همکاري درلوده ، په ښوونځی کې د قلمي دیوالي جریدې اوهمدا رنگه په ښوونځی کې د ترانې دټیم فعالول اونورعلمي اوفرهنگي پرگرامونو په مخ بیولوکې یې ځانگړې ونډه درلوده۰

زمونږ د ښوونځی د ترانې ټیم مسول استاد الینگاري به هرسهار په شاگردانو تمرین کاوه دښوونځی د ترانې ټیم به په لغمان کې دملي او بین المللي ورځو دتجلیل په ویاړپه رسمي محافلو اوتجلیلونوکې خاص ځای درلود۰استاد الینگاري به وطني او داحساسه ډک اشعار د ترانې ټیم ته برابرول چې شعرونه به یې خپله لیکل ۰د هغه د شعرونو له بیلگې څخه چې زمونږ د ښوونځی د ترانې د ټیم له خوا هغه وخت د لغمان د روښان په لیسه کې واورول شولمړی مقام تر لاسه کړ چې ددې ترانې څو بیته همدا اوس هم په ذهن کې را سره پاتې دي چې د دوستانو سره یې شریکوم :

انســـان پـــه پوهـــه کامـــل انســـان شـــي
عقـــل یـــې ســـالم شـــي روح دجهـــان شـــي
شـــرف حاصـــل شـــي علـــم او ادب نـــه
نـــه چـــې د مـــال اوملکـــو نصـــب نـــه
علینگـــاری بـــه ســـتاپه فرمـــان شـــي
عقـــل یـــې ســـالم شـــي روح دجهـــان شـــي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ لپاره د مهترلمک لمړنۍ ښوونځی په زړه پورې په دې وه چې دلته د حيدرخانيو کليوالي ښوونځی په پرتله هرڅه مرتب اومنظم وه،درسي صنفونه،منـظم تقسيم اوقات ،دهر مضمون لپاره ځانګړی استاد، دښوونځی اداره اونور هرڅه نوي وه٠

دښوونځی سيمه به هره ورځ دملازمينو په مټ پاکه اواب پاشي کيدله ، شاګردان مجبوروه چې په ټاکلي وخت درس ته راشي اودښوونځی نظم او مقرررات مراعت کړي،که څوک به بې موجبه ناوخته ښوونځی ته راغی اوياکومه بله سرغړونه به يې کوله هغه ته به داداري له خوا جزاورکول کيده٠

د روښان عالي ليسه

مونږدمهترلمک په ښوونځی کې ترشپږم ټولګي پورې درس اوتعليم وکړ،کله چې دشپږم ټولګي څخه فارغ او شهادت نامې موترلاسه کړې د نورو زدکړودترلاسه کولوپه موخه دلغمان دروښان په ليسه کې شامل او زمونږ ټول تعليمي اسناد او سوابق دمهترلمک دلمړنۍ ښوونځی د اداري له خوا روښان ليسې ته وليږدول شول اوهلته په اوم ټولګي کې شامل او د نورو نويو استادانواوهم ټولګيو سره اشنا شولو٠

دروښان ليسه چې په هغه وخت کې په لغمان کې يواځينۍ ليسه وه د مهترلام دښار په مرکزکي موقعت لري چې دډيرولرې ځايوڅخه لکه د اليشنګ اوالينګارد ولسواليو ،شمنګل ،عمرزايي ،چهاردهي، د قرغيو ، مندروړ اونورو ولسواليو ، علاقه داريو،کليواوباندو څخه ورته زده کوونکې ددرس اوتعليم په موخه راتلل ، چې ورسته بيا دزده کوونکو دستونزو په نظرکې نيولوسره په سنګره،قرغيو ،او مندروړ کې نورې ليسې جوړې شوې چې ددې ليسوپه جوړيدلوسره دشاګردانو ستونزې نسبي هوارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوهرچاکولی شول چې په خپلونږدې سیموکې خپل زده کړو اوتعلیم ته ادامه ورکړي۰

اکثراشاگردان ښوونځی ته پلي یاپه بایسکل راتلل،دترانسپورت امکانات ډیر لږو هلکانو ته میسر وه ۰

دروښان لیسه ډیره پخوانۍ لیسه ده چې تعلیمي سویه یې دمجربواستاد انوپه لرلوسره ډیره لوړه وه، ډیرفارغان یې لوړدولتي اوعلمي مدارجو او منصبونو ته رسیدلي دي۰

دروښان لیسې دحیدرخانیودکلیوالي اودمهترلمک دلمړني ښونځیوپه پرتله ډیرتوپیردرلود،صنفونه نسبي مجهزوه،په هرټولگي کې دتغرونو په ځای میز او چوکۍ وې، زده کوونکي به په منظم وخت په دریشۍ کې ښوونځی ته راتلل ، په ښوونځی کې ملي او نړیوالې ورځې لکه د ښوونکي، آزادۍ ، دموراو نوروتاریخی ورځو لما نځنه کیده ،ښکلې ډرامې به جوړیدلې چې شاگردانواواستادانو به پکې فعاله ونډه درلوده۰

دروښان لیسې استادان هریوښاغلی عظیم خان،ښاغلی مولوی صاحب طاهرخان چې په خطیب مولوی مشهوروه،ښاغلی ستار خان ،ښاغلی متین خان ، ښاغلی خانگل خان ، ښاغلی ضیاوالحق خان ښاغلی عبد الرزاق خان او ډیر نورد قدر وړ استادان وه چې همیشه یې دشاگردانو سره په درسي مشکلاتو کې مرسته او همکاري لرله۰

سیاسي کړۍاوگوندي فعالیتونه

لکه څنگه چې مخکې مویادونه وکړه د روښان عالي لیسه زمونږ د کلو او بانډو څخه شپږ - اوه میله لرې موقعیت لري اوزمونږد سیمې هلکان به هرسهارښوونځی ته پلي روان وه ځکه چې د ترانسپورت امکانات ټولوته میسرنه وه اوکله چې به دښوونځی څخه رخصت شول بیا به هم ډلې ،ډلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخپل کلي اوګاونډ دکلو،بانډوشاګردانو سره دکورپه لور روان شول اوپه لاره کې به يې ديني،علمي،سياسي اواجتماعي بحثونه کول٠
يوه ډله شاګردانوبه دخپلودرسي ستونزودحل په برخه کې يو دبل سره مرسته کوله،دلوړو ټولګيولکه ديوولسم اودولسم ټولګيوزده کوونکو به داوم اواتم تولګيودزده کوونکوسره ددرسي مشکلاتو په حلولوکې موثره رول لوباوه ددرسي ستونزو دحلولو ترڅنګ به شاګردانوبه په ديني ،اجتماعي او سياسي مسايلوکې هم بحثونه درلودل اوپه هيواد کې به يې دفقراوبی عدالتيو په اړه خپل نظر او اندونه شريکول ٠
بلې ډلې به علمي،فلسفي اوسياسي بحثونه کول اودمشخصې ايډيالوژۍ ياموضوعګيرۍ لپاره يې کار کاوه،هغو به دکلو ،بانډو،ولاياتو ، مملکت او په سيمه کې دخلکو،حکومتونواوسياستونوپه اړه خپل نظر څرګنداوه ،چې اکثرا دابحثونه به دهيواد اونړۍ په کچه دفقر او بيعدالتۍ په مدار څرخيدل ٠
يوې ډلې به ديوې سياسي ايډولوژي څخه اوبلې به بيا دبل سياسي دريزونو او موضوع ګيريو څخه دفاع کوله٠ ددې حالت څخه داسې مالوميده چې مختلفو پارټيو او ګوندونو دځوانانوپه مينځ کې دخپلو صفوفودتـقويې په موخه تبليغاتي کار شروع کړی وه٠
دا بحثونه په زړه پورې په دې وه چې هر ډلې به په هيواد کې دبدبختيو عوامل په مختلفو نظرونو، تحليلونو او ليد لورو کې څيړل او ځوانان يې په هيواد کې ديوې عادلانه ټولنې دمينځ ته راتګ په موخه مبارزې ته رابلل او په همدې ډول به يې دخپلوعلاقې وړپارټۍ او تنظيمونوکې تنظيمول٠
ځينو بيا داسلام مقدس دين ته دخدمت په منظوراوپه وطن کې داسلامی اصولو دتدبيق په مقصد ځوانان جهاد ته را بلل اوپه هيوادکې ددې ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدبختیواصلي لامل یې اسلامي اصولودنه مراعت کیدودلیل باله اوخلک یې ددې مقدس هدف دعملي کولوپه مقصدپه اسلامي لیکو کې تنظیمول او کفرسره یې دجهاد نارې پورته کړې وې٠

ځینو نورو بیا د مارکس اوانګلز د ایډولوژۍ طرفداران وه چې هغوی ددې بدبختیو اصلي لاملونه په وطن کې د طبقاتي ژوند موجودیت باله او داسې یې تحلیل کاوه چې مونږ باید زیربنا یا اساس ته تغیر ورکړو، اوپه وطن کې دعادلا نه اوانساني ټولنې د راوستلو لپاره کار وکړو او دهمدې هدف لپاره یې ځوانان طبقاتي مبارزې ته دصلح امیزه لارې رابلل٠

ځینونوروبیا دمارکسیستي سیاست په تایدولو سره د قهرامیزسیاست ترفدار وچې دمائوستانوپه نامه یادیدل،بلې ډلې بیا ددې ټولو بدبختیو عامل دافغانانو په عدم اتحاد کې څرګنداوه اود ټول افغان ملت یووالی اودیو موټي افغانستان د جوړولو ادعا یې کوله او خلک یې اتحاد او اتفاق ته رابلل٠

پـه همدې ترتیب هرسبا اوماسپښین د ښوونځی په لاره کې مونږ دداسې بحثونو سره سر اوکاردرلود چې کله کله به دابحثونو دومره مصروف ساتلوچې داشپږ-اوه میله منزل به راته ډیرذغرده شواوسترېابه مو لږه احساسوله٠

په همدې ډول په لغمان اودهیواد په نورو ولایاتو کې دخلکو د پاکواو سپیڅلو،ملي ،وطني،اسلامي اوانساني احساساتونه په ګټه اخستلو سره دسیاسـي پارټیو صفوف ورځ په ورځ تقویه اوپه هیواد کې دډلو ،ټپلو، تنظیمـونواوګوندونولپاره تهداب ایښودل کیده چې دیو واحد وطن ، دیـن او ایین خلک یې په مختلفو ګروپونو پارټیو او تنظیمونو تقـسیم اودنفاق اوبدبختي کندې ته ګذارکړل،چې ورسته بیاددې فعالیتونونتیجه زمونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیواد والودسرپه سترګو ولیده او احساس یې کړه٠

ربښتیني څوک دئ ؟

که چیري دبشریت اوانساني نړۍپس منظر ته ځیرشو انسانانو د ابتدا څخه بیا تر یویشتمې پېړۍ پوري د انسا ني ژوند دبقا لپاره ډیري هلې ځلې ترسره کړي اودغیر مترقبه او طبعي حوادثو په مقابل کې د طبیعت سره لاس اوګرېبان او دډیروقربانیوتر څنګ لازمې برياوې هم تر لاسه کړي او پدې برخه کي دډیرو اکتشافاتو شاهدان دي ٠

بشر وکولای شودګرمۍاویخنۍ له مختلفوافتونو اوامراضوسره مبارزه وکړي دخوراک پوښاک،سرپنا او نورحیاتي اړتیاو دلاسته راوړلو لپاره زحمت وګالي ٠خو اساسي پوښتنه داده چې ولې پدې عصر اوزمان کې هم انسانان د ولګې ،بدبختۍ او ناخوالوسره مخ دئ؟ ایا ددې مشکلاتو اساسي عوامل به په څه کي وي ؟ایا لامل به یې داوي چې بشریت ددې نیمګړتیا په له مینځه وړلو کې پاته راغلی اوندی توانېدلی چې د اوږد انساني ژوند په جریان کې دا ناخوالې له مینځه وېسي ؟ او که علت په خپله انسانانو کې دئ ؟

دا هغه پوښتنې دي چې که چیرې په ربښتیني اودقیقه توګه وڅېړل شي اوددې مرض اساسي عوامل تشخیص اودحل نسخه ورته پیداشي دابه یوسترګام وي په بشري ټولنه کي دیوعادلانه اوانساني ژونداحیا په لار کې٠ ددې اونوروپوښتنو دځواب لپاره لازمه ده چې لاندې موضوع ګانو ته دهیوادوالوپام راوګرځوم٠

لمړی ؛دبشري ټولنې د ژوند د تفاوتنو اصلي عوامل په څه کې دئ ولې یوشمیرزیات وګړي په فقراوبې عدالتیو کې ژوند کوي اویوشمیر نوربیا دهرډول هوسااولازم انساني ژونددمزایا اوامکاناتوڅخه برخه مند دي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمثال په توګه که افریقا،اسیا اوپه مجموع کې مخ په انکشافه یادریمې نړۍ هیوادو ته پام شو د فقر بدبختیواومحرومیتونو کچه یې ډېره جګه اوبرخلاف دیوشمېرهیوادونودژوندسطحه لوړه اودقوي اقتصاد خاوندان ګرځېدلي دي ۰

دوم ؛ کوم هغه مصارفات چي نن سبا د بشر د نابودۍ لپاره پکارول کیږي پدې مانا هغه کارخانې چې د ټوپکو ، ټانکونو، جنګي طیارو او دټولنیزو وژنو سلا ګانودتولیدلپاره جوړې شوي اویا دجوړېدو په حال کې دي چې دبشریت اوځمکي دنابودۍ لپاره پکارول شوي اوپکاریږي که چیرې دغه مصارف د انسانانودخیراو فلاح لپاره ترې استفاده شوې وای او وشي،مکاتب،روغتنونه او نورعام المنفعه تاسیسات جوړشوي وای او یاجوړ شي اوس به په نړۍ کې د انساني تراژدیوته دپای ټکی ایښودل شوی وای دهرانسان لپاره به دیوارام ، مرفعه او انساني ژوند زمینه برابره وای ۰

ایا په یو ټانک به ځومر مکاتب اوپه یوې جنګي طیارې به څومره روغتنونه او همدا رنګه په یوې اتومي سرګلولې به څومره عام المنفعه تاسیسات جوړ وای چې په دقیقه توګه به په افریقا اونورو هیوادوکي ماشومان په سوی تغذیه نه وه مصاب اونه به جنګونو د میلونهاو انسانانو ژوند د نابودۍسره مخامخ کړی وای۰

که په دقیقه توګه ددې ناخوالو او پرابلمونو لاملونه وڅېړل شي دې نتجې ته رسیږو چې ددې بې عدالتیو ، ظلم اواستبداد عامل یو انسان دبل انسان ، یوه ټولنه دبلې ټولنې او همدا رنګه یوملک د بل ملک د اتباعو په حقوقو تېری دی اودنورو دبدبختیو عاملین ګرځېدلي دي اود ټوپک اوماشینګنوپه زورېې دنورو ژوند دخطر سره مواجه کړی او د خلکو په وینو یې لاسونه سره او نن د ارګاه او بارګاه خاوندان دي چې ژوندي مثالونه یې زمونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیوادوالوپه هیوادکې ددرې لسیزوڅخه زیاد تپل شوي جګړې په جریان کې په سر سترګو ولیدل او اوس هم هره ورځ د نویو تراژیدیوشاهدان دي٠
استعماردنوردهستیودغصب لپاره ددووتکتیکو او روشونو نه استفاده کړې چې هغه د فزیکي ګرمې جګړې اوسړې جګړې طرزونه دي اوپه همدو روشونویې پردې ملکونه ولجه اودمنطقې دخلکوهستي یې تاراج او وګړي یې خپل غلامان ګرځولي دي ٠
دتودې جګړې مثال هغه مستقیم اشغالګره تجاوزونه دي چې دتاریخ په اوږدو کې قوي هیوادونوپه ضعیفه هیوادونوترسره کړي او بل ملک یې د خپلې مستقیمي سلطې لاندې راوستی او د هغوی هستي او دارایي یې لوټ کړې او هغه ملک یې خپله مستعمره ګرځولی ده ٠
بل تکتیک یې ساړه یا تبلیغاتي جنګونه دي چې دهغه په وسیله یې د منطقې یا د بل ملک خلک خطا باستلي اوخپلوشومواهدافودعملي کیدو په خاطر یې دخلکو ذهنیتو نو ته د خپل په ګټه تغیرورکړی دی چې په دغسې مواردوکې دانسانانو د پاکواوسپیڅلو دیني ،اجتماعي او انساني احساساتو نه ګټه پورته شوې ده ٠
که په مشخصه توګه په افغانستان کي دیوشمیر ګوندو،تنظیونو،پارټیو ،ډلواوټپلوته ځیرشوچې اکثرا د پردوله خواتمویل،حمایه اوسازماندهي کیږي چې د خلکو په خاصه توګه دځوانانو د پاکو وطني ،ملي،منطقو او ژبنیزو احساساتونه د خپل ځان په ګټه کار اخستل شوی دی٠که په دقیقه توګه د دغو تنظمونو ډلواو ټپلو دمینه والوسره په تماس کې شو اکثریت یې په دین او هیواد مین خلک دي چې په خواشنۍ سره د یو شمیر خاینو رهبرانو تر تاثیرلاندې راغلي اوخپله هستي اوژوندیې ددې خاینورهبرانو لپاره په ډیر صداقت اوایمانداري قرباني کړې ده او دوئ یې د مرفعه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستعد ژوندخاوندان گرځولي دي چې ژوندی بیلگه یې چاداسلام مقدس دین په لاره کي قرباني ورکړه ؟ اوڅوک دي چې ددې شهیدانو د وینو په بیه ځانله لوړ شیشه اي قصرونه جوړاوپه خارجي بانکوکې دمیلیونونو ډالرو خاوندان گرځیدلي دي ؟

که ددې لیکنې اصلي مطلب ته راشو تاریخ دا ښودلې اوهرچاته د منلو وړ ده چې په وطن کي هیځکله یوې ډلې ، یوتنظیم ،گوند یا یو قوم په تنهائي سره د حاکمیت چارې په بریالیتوب سره پر مخ ندي بېولې نولازمه ده چې دوطن په بیا رغونه کې دافغانستان ټول ولسونه اوخلک په گډه برخه واخلي ،زما په اندصرف یووالی او وروږگلوي کولی شي چې دوطن خلک ددې بدبختیوڅخه نجات ورکړي اوبس ، دا چې څنگه دایووالی مینځ ته راځي اوڅوک یې راوستلی شي اوکوم علمي وړاندیز ددې معضلې اساسي نسخه ده ؟دا د وطن دبادردو وطنپالو او خداپرسته علماوو،مشرانو اوټولو سیاست والو دنده ده چې پدې برخه کې گټوري هلې ځلې وکړي ،د افغانستان او د بشریت دخیرلپاره کار وکړي ، داسي طرحې وړاندي کړي چې ټولوته دمنلووړوي،ترڅودافغاناستان هروگړی ته دامیدواری اوهوسا ژوندکولو زمینه برابره کړای شي٠

باید په هیواد کې دبې باوریواو اختلافو نو دمینځه وړلولپاره مشترک عملي او بنیادي گامونه واخستل شي ٠

زماپه اند د افغانستان خلک دمختلفو نظرو ترڅنگ په وطن مین خلک دي دهریو په زړه کې دوطن دابادۍ مینه شته چې پدې لارکې د هیواد والو رینښتنې مبارزه د قدروړ ده زمونږ خلکود وطن ، ازادۍ اود خدای په لاره کې خپل ژوند اوهستي هرڅه قربان کړل چې په خواشنۍ سره باید وویل شي ددې قربانیو څخه نا اهلو اوخرڅ شوو لیډرانو دځان او خپلومافیایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اندېوالانوپه نفعه ګټه پورته کړه دوطن،خاورې ،اسلاميت ترشعارنولاندې يې ځانونه دشيشه يي قصرونواوميلونونوډالروخاوندان وګرځول٠

د وطن با دردە سياستوالو! ! !

په هر تنظيم کې چې ياست په هرليډرچې مو باوردئ داستاسوشخصي کاردئ که مونږ دخپلي لاري حقانيت بل ته كوواودنوروڅخه غواړوچې د ده په لاردې لاړشي او دهغوی رهبردې ومني دا به عملي ګام نه وي ښه به داوي چې ديوه شعارلاندې د اسلام په خاطردافغانيت په خاطر د انسانيت په خاطرد هغه پاکوشهيدانودسپيڅلووينوپه خاطردهغه کونډو يتيمانوپه خاطرکوم چې ديوې مړی ډوډۍ لپاره د محنت شپې اوورځې تېروي نوردې بې باوريو ، تعصب ، ډلو او ټپلوته خاتمه ورکړو اوديو افغان ،هموطن اومسلمان ترنامه يوبل ته دوروری لاس ورکړو،صرف همدا دبدبختيودنجات لارده صرف همدا په مختلفو ډلواوتنظيونوتقسيم کړل شوي خلکو يووالی دی چې دوطن دټولواقشاروخلکواوولسونوپه صادقانه همکاری د وطن مشکلات حل او يوبل ته دوروری لاسونه ور کړواودنياوالو ته وښيوچې افغانان دا استعدادلري اوکولای شي چې په شريکه دا وطن جوړ او خپلو خلکو ته د نجات الا هيه وګرځي ٠

داده هغه ريښتنې لارچې کولای شي زمونږهيوادوال دناخوالواو تراژديو څخه وژغوري اوپه ګران هيواد افغانستان کې دخلکودخيراوفلاح لپاره اسلامي وطني اوانساني ګامونه اوچت کړای شي ٠

واعتصمو بحبل الله جميعا ولا تفرقو٠

ترجمه : د خدای په رسۍ منګولې ولګوۍ او مه جدا کيږی٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشر یا دخپلې خوښې کارونه

اشریا دخپلې خوښې کارونه په سیموکې دویالوپه پاکولو دویالود سر بندونو په جوړولو،دشولودنهالونوپه کرلو ،د سرکونواولویو لارو په جوړولواو همدارنګه په کلیواوباندوکې دبامونوپه کاګلولو،دکروندې د محصولاتوپه راټولولو،په مړي او ژوندي او ډیرنوروبرخوکې دسیمې داوسیدونکوپه شریکه همغږۍ په ټاکلي وخت اومعلوم پروګرام سرته رسیږي۰

دخپلې خوښې یو ځایي کارونه یااشراکثرا دکلیواو بانډو د اوسیدونکو او یا هم کله ددولتي اورګانونوپه غوښتنه تر سره کیږي۰

په لغمان کې دچاردهي دسیمې لویه ویاله دبي بي حاحب دزیارت په ساحه کې دالیشنګ دسیند څخه سرچینه اخلي اود راه دارياسخي پله څخه ورسته د چاردهي د سیمې د ځمکو په خړاوبولو او په ورځینۍ چاروکې دخلکوپه ګټې اخستلوکې موهم اوحیاتي رول لري ۰

ددې اونورولویو ویالو داوبودعادلانه ویش په موخه هرکال دسیمې د اوسیدونکو له خوا نوی میراو یا د ویالې مسؤل ټاکل کیږي۰

ټاکل شوی میراو دنده لرې چې دویالې ،بندونواوسربندونو د جوړیدو اود هغودفعالیت څخه تل باخبره وي اود اوبو عادلانه ویش په نظرکې وساتي که نه نو دبې خبره اوبې انصافه میراودکارپه نتیجه کې د کلو داوسیدونکو دنفاق اوشخړولامل ګرځي چې داشخړې اوستونزې کله بیا په مرګ،ژوبلې اودسرونوپه ماتیدو هم تمامیږي۰

په لغمان کې دګرمیو په موسم کې دلوړوغرونو واورې ویلې کیږي او په همدې موسم کې کله چې دتودوخي درجه لوړه شي دابودنشتوالي له وجې تپې،دښتې ، اودامانو نه وچ شي ،کله کله بیا په همدې موسم کې د دوامداره بارانونه او ګلۍ اوریدل د تالنده او بریښنا سره یو ځای په خوړونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودښتوکې د سيلابونو د راوتلو لامل گرځي چې دا سيلابونه دمالې اوځانې تاوانونو ترڅنگ دفصلونو اوکروندو دخرابيدو لامل هم گرځي٠

دا خړ سيلابونه دسيندونواصلي مسير ته تغير ورکوي، لوې،لوې ونې او کمرونه چپه کوي،کورونه اوڅاروي له ځانه سره په مخه کوي ٠

څنگه چې د اسيلابونه د وچو دښتو او شگلنو خوړونو څخه راوځي په همدې وجې شگې،خاورې اوخاشاک له ځانه سره ليږدوي اوددې لامل گرځي چې د سيلابونو په مسيرکې پراته لوی ، لوی سربندونه ويجاړ اوپه ويالوکې دخاورواوخړواوبوپه تيريدلوسره ويالې ډکې اوداوبوبهير کم رنگه کړي،په همدې دليل کليوال هرکال دويالو دپاکولو اوسربندونو د بيا رغونې په موخه دخپلې خوښې کارونه يا اشر ترسره کوي٠

کله چې داليشنگ دسيندد اوبو ذخيره يا دغرودڅوکو واورې د تودوخې د زياتيدوله وجې اوبه شي ،داليشنگ د سيند اوبه چې دچاردهې دسيمې ځمکې خړوبوي هم لږې شي چې وروسته بياپدې سيندکې ديوې ويالې په اندازه اوبه هم نه وي ،په همدې دليل ددې سيمې اوسيدونکي دخپل داړتيا وړاوبه دالينگار دسيند څخه چې دکال په هرموسم کې يې د اوبو پريماني ده راگرځوي ، هغه داسې چې دالينگار دسيند څخه يوه وياله د همدې درې په استقامت پرتوغونډيواوتپود پاسه چې پخوا راښکل شوې اودچاردهې دسيمې په پيل کی داليشنگ سيند سره وصله شوې ده ، دا وياله هرکال پاکولو ته او ويجاړې برخې اوسربندونه يې بيا رغونې ته اړتيا لري،په همدې موخه دچاردهې دکلواوباندېواوسيدونکي د اشرونو يا دخپلې خوښې کارونو په سرته رسولوسره دخپلوځمکواودسيمې دابو د کموالي ستونزه حلوي٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیع ماما یا دکلی نائي:

زمونږدکلی نائي محمد شفیع نومیده ،هغه به د کلي د مشرانو اوهلکانو د سر ویښتان اصلاح کول٠

دکلي هلکانودلنډوویښتانوسره دومره لیوالتیا نلرله خومشران دهلکانو د سردلویو ویښتانو طرفدار نه وه ،هلکان یې مجبورل چې دسرویښتان لنډ کړي خوسره لدې نائي به دهلکانو د سر ویښتان برابر او ښایسته جوړول ، هغه به نه هلکان او نه هم مشران خفه کول٠

شفیع مامابه دکلیوداوسیدونکواوهلکانوخبرپه میاشت کې یوځل اخیسته او د سر ویښتان به یې ورته اصلاح کول چې په اوجوره کې به یې د فصلونو د لوګډ په موسم کې په کروندو ګرځیده اوخپله برخه د لو شوي فصلونو صدرۍ یاګیډۍ ترلاسه کوله او وروسته بیا د درمند دتللو په وخت کې هم نائي ته برخه بیلیدله٠

شفیع ماما یواځې زمونږ دکلي داوسیدونکونائي نه وه بلکه د چاردهي د سیمې دنورو کلیواوبانډو اوسیدونکـونائي هم وه چې دفصلونودلوګډ په موسم کې به دډیروغلو ، دانو څخه برخه مندوه ،هغه به تل په کلو اوبانډوګرځیده اوپه سیمه کې به دټولوپیښوڅخه باخبره وه نوکله چې به په سیمه کې کومه دخوښي،مړي یا ژوندی خبره وه هغه دنده درلوده چې د کلیواو بانډو اوسیدونکي پرې خبرکړي، همدارنګه په ښادیو کې هم د نائي رول ضروري وه ،ن ائي به د واده بلنلیکونه په کلو او بانډو ویشل او ښادي ته رابلل شوو کورنی دوستان او عقارب به یې پرې خبرول ٠

همدارنګه نائي به په ودونوکې درابلل شوومیلمنولپاره خواړه برابرول چې په پخلي کې یې هم خاص مهارت درلود،په خاصه توګه درنګارنګ پلونو ، قورمو او مزه داري لغمانۍ شولې په پخولو کې یې ښه شهرت درلود٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیع ماما ډېرمتواضع ،خدمتگاره اوخواری کښه نائي وه چې په غم او ښادۍ کې به زمونږ د کلو ، باندېو او د سیمې د اوسیدونکو سره پوره مرستندوی دکاراومندېو رامنډېو سړی وه ۰

د روژې مبارکه میاشت:

دکلي اوسیدونکو به کله چې مازیگردکاراوکروندوڅخه کورته راستانه شول دمازیگرلمانځه وروسته به یې دروژه ماتې لپاره تیاري نیوله هغه داسې چې د کلي سپین گیري،ځوانان او هلکان ټول دروژه ماتې لپاره د کلي جومات ته راتلل،هغو به د روژه ماتی برسیره اضافه خیرات یا نذر هم له ځانه سره راوړل ۰

د جومات ومخې ته د ماښام د لمانځه داذان څخه څو شیبې دمخه د کلي ماشومان راټولیدل،کله چې به ملاصاحب دماښام د لمانځه اذان شروع کړ الله اکبردنارې سره سم به ماشومان دکلي په کوڅوکې دخپلو کورنو په لور په منډېو شول او په لوړاواز به یې ویل : روژه ماته کړی دروژه ماتې اذان وشو۰چې په همدې توگه به ماشومانو کورنیو روژه دارانو ته خبر ورکاوه ترڅوهغوي پهاطمینان سره خپله روژه ماته کړی ۰

د کلي اوسیدونکـــي د ماسختن د تراویح لمونځونو ته هرو مرو راتلل د تراویح لمونځ زمونږ له پاره ډېر په زړه پورې وه ، هلکان به حتمي لمانځه ته راتلل خو تعامل دا وه چې هلکان به د لمانځه په وخت کې د جمعې په ورستي صف کې دریدل۰

هلکان به روژه نیولوته هوسیدل ، دجومات ملا او دکلي سپین گیروبه تشویقول اوویل به یې:په دې عمرکې روژه نیول ډېرثواب لري او خدای پاک یې تاسوته په دونیا او اخرت کې اجر درکوي ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږ ژبی سندرغاړی مرحوم ماجتي

ماجتي چې تل به يې پاکې جامې په تن وې او د پالاوی لنګی شمله به يې نيغه دروله دموسيقي دډيرالاتولکه هارمونيه،اکارديون،ماندولين،ګيتار، شپيلی اونورسره پوره اشنايي او مهارت درلود، تل به د دغو موسيقي الاتو څخه يو ورسره ليدل کيده٠

ماجتي هميشه د خوښيو په محفلونوکې خوږې سندرې کولې چې ډيری سندرې يې دمينې اومحبت سندرې وې اوپه ډېر سوزاوګداز به يې خپلو مينه والوته په هنري محافلو کې اورولې ٠

له سندروڅخه يې داسې معلوميده چې هغه به چيرته زړه بايللی وي او دچاپه پټه مينه کې سوزيږي اوهمدې مينې دی شاعري ته هڅولی دی چې په حقيقت کې همداسې هم وه٠ هغه به د خپلې پټې مينې اظهار په سندرو کې داسې کوه :

مين چې شومه په ګل ببو
ستي يې کړمه په سرو لمبو

په رښتيا سره د ګل ببومينې ماجتي ډير زوروه ، دهغه دا سندره ډيره مشهوره شوه،چې ورسته بياپه کابل راديوکې چې هغه وخت په هيواد کې يواځينی راديو وه ثبت اوکمپوز شوې وه اوتل به ددې راديوله لارې اوريدل کيدله٠

ماجتي ورسته ددې کړاونوپه نتيجه کې په ناعلاجه رنځ اخته شوچې دانا علاجه مريضي دهغه وخت دنري رنځ مريضې وه چې دې رنځ هغه دمرګ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اونابودۍ لوري ته بیوه داسې رنځ چې معالجې ته یې هسې چې لازمه وه امکان نه وه برابر ۰ماجتي هم د خپل راتلونکي په هکله بنه پوهیده،هغه په یوه بله سندره کې چې شعر او کمپوزيې خپل وه داسې ویل:

افسوس افسوس زماپه حال چې مې ارمان پاتـه شـو
لکه دګل پـه شان نـازک مـخ دجـانان پـاته شو
د ځنـــکدن اخرســلګۍ دي ترماراشـــه اشـــنا
دا دواړه ســترګې مـــې نيــولي ســتا ديــدن لپــاره
درقيــبانوپــــه لمســـون شــولې لـــه ماکنــاره
پـه اخـرت کـې زمـالاس سـتاپه ګریبـان پاتـه شـو
لکـه دګـل پـه شـان نـازک مـخ دجانـان پاتـه شـو
زنـــې مـــې وتـــړه پـــه لاس دازمـــادی وصـــيت
رابـــاندې وايـــه خـــوکرتـــه کلـــمه دشـــهادت
روح مـې داسـتاپه انتظـاردی رانـه غـواړي رخصـت
زماپـــه زړه کـــې دا داغونـــه د هجـــران پاتـــه شـــو
لکـه دګـل پـه شـان نـازک مـخ دجانـان پاتـه شـو
دجنـازی کـټ تـه مـې چيغـه کـړه چې لاړی اشـنا
ســبا دوخـــته پـــه مزارکـــې راتـــه وکـــړه دوعـــا
زماپـــه شـــناختې بانـــدې وکـــړه د زړګـــي تســـلا
زمادقـــبرخـــاورې تاتـــه يـــو نشـــان پاتـــه شـــو
لکـه د ګـل پـه شـان نـازک مـخ دجانـان پاتـه شـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

داســـتا د ســـترگوپه گـــولۍ زړگـــی زمـــا شـــوقلم
ترسترگواوښـکې تویومـه سـات پـه سـات دم پـه دم
کـــه راتـــه راکـــړې دوايـــي دســـرولبانوملهم
د مــاجتي ځینــې اخــر دغــه جــهــان پاتــه شــو
لکـه دگـل پـه شـان نـازک مـخ دجانـان پاتـه شـو

دا سندره زمونږ په کليو اوبانډوکې ډيره مشهوره شوې وه او ورسته ماجتي د اسندره هم دکابل راديوپه ستديو گانوکې ثبته کړه چې تل به ددې راديو له لارې اوريدل کيده٠

ماجتي دنری رنځ په نتيجه کې په ځوانه ځواني ورو ورو خپله روغتيا او صحي حالت له لاسه ورکاوه د هغه څخه په يوهنري محفل کې چا پوښتنه وکړه چې استاده صحت مو څنگه دی ؟ هغه په ځواب کې ورته وويل چې صحي حالت مې دومره داطمينان وړنه دی خو بيا هم کوښښ کوم ستاسو دخوښۍ په هيله څو سندرې تاسوته واوروم او د خپل دزړه خواله پدې سندرو کې له تاسو سره شريک کړم٠

په رښتيا سره ماجتي خوږ او دمينې ډک اوازدرلودچې له بده مرغه د ژوندکړاونواوروغتيايې حالت هغه ته نوردا فرصت ورنه کړه چې دهنر په برخه کې څو نورگامونه اوچت کړي اودخپلې مينــې اوارمانوغوټۍ يې وغوړيږي ٠

ماجتي د نري رنځ په نتيجه کې ومړ، ډير مينه وال يې جنازې ته راغلي وه، د هغه جنازه يې د چهاردهې دشاه گذربابا دتپو ترځنگ خاوروتـه وسپارله،نوکله چې خلک دجنازه څخه راوگرځيدل،کلي ته درسيدوسره سم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه داسندره چې:

افسوس افسوس زماپه حال چې مې ارمان پاته شو
لکه دګل په ښان نازک مخ د جـــانان پــاته شو

په هماغه شیبه دکابل رادیو له لارې خپره شوه، خلکو دلرې ځخه ددې سندرې په اوریدلونورهم غمجن شول او دحسرت اوتا ثر اوښکې یې تر سترګو تویې شوې، اومرحوم ماجتي یې دخپلوهیلواو ارمانونو سره یو ځای خاوروته سپارلی وه،خدای دې وبښی اوروح دې ښاد اوآرام وي٠

یو ځوان ،هنري او ارثي استعداد

وه بیغوره یاره،رنګ ته مې ګوره
اوس مې وکړه دیدنونه

دنن ځخه ځلورلسیزې دمخه لاځه وړاندې کله چې زه اوزمونږدعمر هلکان په مینځنی ښوونځی کې تعلیم کاوه اودلغمان ولایت په کلواو بانډوکې مودخپل عمردنوې ځوانی خوږې شپې او ورځې تیرولې،په هغه زمان کې دولتي میدیا دومره پراخ فعالیت نه درلود ، داسې باور کیده،مسایل یا حوادث ځنګه چې اوس په چټکی سره دخلکوغوږونو اواذهانو ته رسیږي،هغه وخت هم د هیوادپه ګوټ،ګوټ کې به ډیرې پیښې مینځ ته راتللې خودومره په ځغرده دخلکوترغوږونه رسیدې٠

په هغه وختونو کې دافغانستان په لویو ولایاتو کې لکه قندهار ، مزار شریف ، ننګرهاراویوشمیر نورو ښارونو کې دګوتوپه شمیر ورځپاڼې ، مجلې اوجراید دچاپه راوتلې چې اکثراځایي د دولتي ادارو کارکونکو ترې ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخيستله ،عوامو ته بيا دومره په موقعې اطلاعات نه رسيده او د رسنيو څخه يې په موقع ګټه نشوه اخستلی ، خودا کار بيا په مرکزکې نسبي ښه وه،پدې ماناچې دوطـن دمشهورو ورځپانو،جرايدو او مجلوتر ځنګ يوه راډيو هم فعاله وه چې دکابل راډيو تر نامه يې خپرونې کولې اودا راديودهيوادپه ګوټ، ګوټ کې داوريدلو وړوه اواکثره هيوادوالوبه ددې راډيونشرات تعقيبول٠

د کابل راډيودماهيت له نقطه نظره ښه وه، ښکلي پرګرامونه يې درلودل ، په هغه وخت کې دخبرنوترڅنګ ښکلې سندرې ډرامې او نور تفريحي پرګرامونه يې خپرول چې دهيوادوالو د پام وړګرځيدلي وه چې زما دغه ليکنه هم دهغه وخت دکابل راډيو څخه ديوې ښکلې سندرې خاطره ده چې ګرانولوستونکو سره يې شريکوم ٠

ددوبي دګرميوپه موسم کې مودکلي نه بهر د نيکه په بڼ کې خپلو نږدې دطبعې هلکانوته د ميلمستيا تياري نيوله، دنيکه دباغچې صوفه موپه ګلمونواوتوشکوفرش کړه اودفرش شوي ځای نه لږڅه وړاندې دپخلي لپاره مو نغرى جوړ او د سون لرګي مو ورته برابراودکلي دهمزولوپه ګډون مودپخلي داړتيا وړمواد اولوازم ورته برابر کړل ٠

څه شيبه لانه وه تيره شوې چې ميلمانه راغلل، هلکانوچاپه پخلي چا په خبرواترواوڅوک په نوروسرګرميواخته شول ٠ما هم چې دسطرنج د لوبې سره ليوالتيا لرله دخپل يو دوست سره دسـطرنج په لوبې بوخت شوم ٠

خوشيبې وروسته ډوډۍ تياره شوه ،ما دخپل دوست نه هيله وکړه چې اوس

(c) ketabton.com: The Digital Library

به سطرنج هم داسې هلته لرې کیږدو او د ملګرو سره به د ډوډۍ په تیارولو کې مرسته وکړو ۰

ملګري مې زما وړاندیز و مانه ، سطرنج مو هلته لرې پـه یو مناسب ځای کې کېښود او دواړو د دسترخوان په سمبالولو پیل وکړ ،ریښتیا چې هلکانو خوندوره ډوډۍ پخه کړې وه ۰

ډوډۍ مو یو ځای د میلمنو سره نوشجان کړه اود دسترخوان تر ټولیدو ورسته ماوو ملګري موخپله پاتې دسطرنج لوبې ته ادامه ورکړه ۰مونږ پوره دڅوتختود سطـرنج لوبووروسته لږه دماغي ستړیا احساس کړه ۰مامې ملګر ته وویل :راځه سطرنج به بس کړواوددوستانوسره به ګپ ،شپ ولګوو ۰

ملګري مې هم ومنله،سطرنج موټول کړچې ګوروهلکانود تورو او شنو هیل داره چایو پطنوسونه دمساله دارې ګوړې ، کشمش او نخودو سره د میلمنومخې ته کیښودل ۰

ماهم خپله وړه راډیوروښانه کړه اودرادیو ستنه مې دکابل راډیوپه پري کانسیوبرابره کړه چې په لمړي ځل مودښاغلي مزاري نجرابي په ښکلې اوماشومانه غږ کې دا سندره واوریدله:

وه شالونګینه یاره

چاته مه وایه حالونه یاره

ما د قیامت تمه لرله یار ه

تا رانه واخستل بدې دنیالاسونه یاره

وه شالونګینه یاره۰۰۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا سندره د ښاغلي مزاري نجرابي په ښکلي او خواږه اواز کې داسې ښکلې کمپوزشوی وه چې تمام میلمانه اوهلکان ورته غوږ غوږ شول اوپوره خوند موتری واخیست چې ددې سندرې خونداوخاطره تراوسه هم زمونږ دعمرهلکانو اوهیواد والو په ذهنونو کې پاتې ده ۰

داسندره دومره مشهوره شوې وه چې هره ورځ به د راديو افغانستان د فرمايشي سندروپه پروګرام کې نشرته رسيدله او خورا ډير اوريدونکي يې درلودل ۰

وختونه تيرشول زمونږدوطن دکورني اوبهرني دښمنانودناجايزه مداخلو په نتيجه کې زمونږهيواد دبدبختوسره مخ اوډيروقربانيوترڅنګ زمونږ ډيرشميرهيوادوال اجباري مهاجرتوته اړشول او اوس په نړۍ کې داسې ملک نشته چې هلته افغانان نه وي مهاجرشوي چې دا دمهاجرت ځپيړو زما مخ هم راشين کړی دي او دخپل د ځوانۍ کلونه او وختونه مې لکه دنوروهيوادوالوپه څيرهره شيبه سترګوته دريږي ۰

رابه شو اصل مطلب ته:

د ورځو له يوي ورځې څخه مې خپلې ليکنې اوڅه شعرونه په کمپيوتر کې تنظيم کړل ۰ لږ ستړی شوم ،کمپوترمې بندکړ اودتلويزون يا دميلمنو خونې ته راغلم زمونږتلويزون دستليت نه په استفادې سره اکثرا افغاني کانالونه نيسي ، همداچې تلويزون مې روښانه کړ ، دنوي ځوان سندر غاړي غږ مې ترغوږشو،چې دومره خوږ او ښکلی کليپ شوی وه چې نه پوهيږم ولې مې هغه دنيکه دباغچې دميلمستيا خاطره راپه زړه شوه اودښاغلي مزاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجرابي دسندرې مينه مې پرې ماتوله٠سندره ما ددې ځايه واوريده:

سبا به هغه ستر ګې ژاړي

په کومو سترګوچې نن کيږي ديدنونه

وه بيغوره ياره ، رنګ ته مې ګوره

اوس مې وکړه ديــدنونه

چې مې بيغوره يار خبريږي

په مابه جوړ وي تورو خاورو انبارونه

وه بيغوره ٠٠٠٠

سندره مې ترپايه واوريده اوددي ځوان او خوږ ژبي هنرمند د پـيژندلو په لټه کې شوم چې ورسته له ډېروپوښتنو اومعلومات څخه دا پته راته ولګيده چې داځوان سندر غاړی ميرويس نجرابي نوميږي او د مرحوم خوږ ژبي سندر غاړي مزاري نجرابي ځوی دی چې د ښوونځی د درس اوتعليم ترڅنګ دپلار دسبک ،غږ او هنر وارث او پيروهم دي٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

لغمانی اوګره اود هغې ډولونه

د الحاج نجم الدين سعيدي ليکنه:

لغمانی اوګرې ،د پخولو ترتيب اود هغه دډولونو په اړه ښاغلي نجم الدين سعيدي په زړه پورې مطالب راټول کړي چې دسعيدي صيب ليکنې ته بې له تصرفه په دې برخه کې ځای ورکړ شوی دی ، هيله ده چې ددرنولوستونکو د پاملرنې وړ وګرځي٠

دپخولو ترتيب :

اوګره او د هغه دپخولو ترتيب ډيرساده او اسان دی هغه داسې چې غنمې وريجې دګرمو اوبو سره پاکې پريمنځې کله چې وريجې بريمنځل شوې په ايشيدلو اوبو کې يې ترهغه ويشوي چې نرمې شي چې دغه نرمې شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

غټې وريجې داوګرې په نامه يادوي چې په لاندې مختلفو ډولونو ترې ګټه اخيستل کيږي ۰

لمړی- اوګره دکرتو سره :

کله چې اوګره پخه شي هغه په نا شکن ياعادي غوري کې راباسي اود غوري په مينځ کې ښکلی څرخنی ورته جوړوي اوپدې څرخني کې سولول شوي کرت چې مخکې يې په کرتمال کې

سولولې وي ځايو ي او بيا زيړ غوړي ، واز ده ياعادي غوړي په ارکاره کې ښه سره کوي او په څرخني کې دسولول شوو کروتوله پاسه اچوي ،ورسته بيا په غوري کې د اوګرې له پاسه سابه، شلغم ،پخه شوې وچه غوښه دلوبيا سره په ښکلي نظم ځا يوي او د دسترخوان په سر يې ګدي چې دتعامل سره سم هرغوري د دوو څخه تردرې کسانو لپاره او که دکورنيو اويا دميلمنو شمير ډير وي په همغه اندازه د غوريو شمير هم ورزياتوي ۰

کله کله په اخر کې د اوګرې څرخنی ورانوي او کرت او اوګره ګډوی چې هغه ګډه شوې کرت او اوګره بيائانله خونداوطعم لري ۰

دوم- اوګره دکنډ يا دغوا د عادي شيدو سره :

کنډ :هغه شيــدې دي چــې غوا يې نوی خوسکی زيږو لی وي، پدې ډول اوګره کې په څرخني کې کنډ يا شيدې ځايوي اوکله کله سره شوي غـوړي هم دپاسه پرې اچوي ۰

دريم -اوګره د مستو يا شړمبو سر :

داهم دهمغې اوګرې يوه بله نمونه ده چې په څرخني کې يې مستې ځايو ي۰

دشړومبو سره اوګره په شړومبه کې ګډوي او د نوش پياز يا عادي پياز سره ترى استفاده کوي ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

شړومبې اواوګره د لغمان په چارباغ کې ډیررواج لر ي ، ددې سیمې خلک د شپې له خوا اوګره پخوي او د شړومبو سره یې ښه ګډوي ورسته د دې ګډې شوې اوګرې سر ور پټوي او د بیالې ترغاړې یې داوبوپه سرګدي اودسهارله خوا تــوله کورنۍ په دسترخوان سر راټولیږي اویوځای ترې استفاده کوي ٠

څلورم - اوګره د لاونډ سره :

لاونډ یا (کړو)یو مخصوص تعم دی چې دشړومبو څخه یې جوړوي هغه داسې چې د مستو شړمبه په یوظرف کې اچوي او یواندازه اوړه ورسره ګډوي ترڅو اوړه په شړومبه کې ښه حل شي او په نغري یې ګدي ترڅو ښه وایشول شي پس له هغه په ارکاره کې څه میده شوي پیازپه غوړیوکې سره کوي اوپه ایشل شوي شړمبه کې چې اوړه په کې حل شوې ورزیاتوي او د څمڅۍ سره یې نور هم خلتوي چې پس له یومعین حرارت څخه خوندورلاونډیا (کړو)ترې جوړیږي چې دا لاونډ داوګرې په څرخني کې ځایوي اوکله کله دسره شوي غوړي هم د پاسه پرې اچوي او په خوند او مزې سره ترې استفاده کوي ٠

پنځم -شوله :

شوله دغټو وریجوڅخه جوړیــږي ، هغه داسې چې اول په غوړیو کې څه پیاز سره کوي او ورسته څه اوبه یا د پخې شوې غوښې ښوروا پکې ور زیاتوي کله چې داښوروا وخوټیدله پریمځل شوې غټې وریجې پکې اچوي چی پس له معین حرارت څخه ورته دم ورکوي او پس له هغه وازده په ارکــارۍ کې سره کوي او دشولې د پاسه یی اضافه کوي چی خوندوره شوله تری جوړیږي ٠

د اوګرې یو بل قسم سبوناکه ده چې په شوله کې سابه ورګډوي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبوناکې به نامه خوندوره شوله ترى جوړيږي چې د هغه دپاسه هم د وازدې يا غوړيو جغ باسي ۰

د اوگرې نوراقسام زموږ د گران هيو ادو په نـور ولاياتو کې هم مروج دى لکه د پکتيا اوخوست په مناتقو کې چې د ډنډکي په نامه يې يادوي اوپخول يې د لغمانى اوگرې سره فرق لـري ۰ همدارنگه دکابل په شمال کې لکه گلدره، شکردره او غوربندکې چې دشولې غوربندي په نامه ياديږي په هغه کې کوفته،لوبيا او ترخه مرچ ور گډوي۰

بايدوويل شي دغټو وريجورواج دشرقي هندوچين څخه افغانستان ته انتقال شوى چې دپخولو ترتيب يې د نورو هيوادوسره توپير لري ۰

په لغمان کې داوگرې يا غټووريجو د استفادې ترڅنگ دمينو وريجو څخه چې د سرده دريدونى او يا گرمه وريجوپه نامه يې يادوي هم استفاده کيږي او دلغمان په مختلفوسيمو کې لکه د اليـشنگ او الينگار په درو کې ، د چاردهي ، حيدر خاني ، ماشه خيل مندروړ ، قرغيو او ډيرونورو ځايوکې کرل کيږي ۰

لغمانى وريجې زموږ په وطن کې خاص شهرت لري اودهغه څـخه خوندور پلو ، دمپخت ، شکربټه او قابلي پلو پخـوي چې زموږ د هيوادوالو دسترخوان ته ځانگړى خوند او رنگ ورکوي ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سولې اوتفاهم دلارې مبارز

مولانا محمدسعید سعید افغاني لنډه پیژندنه،لیکنې اواثار:

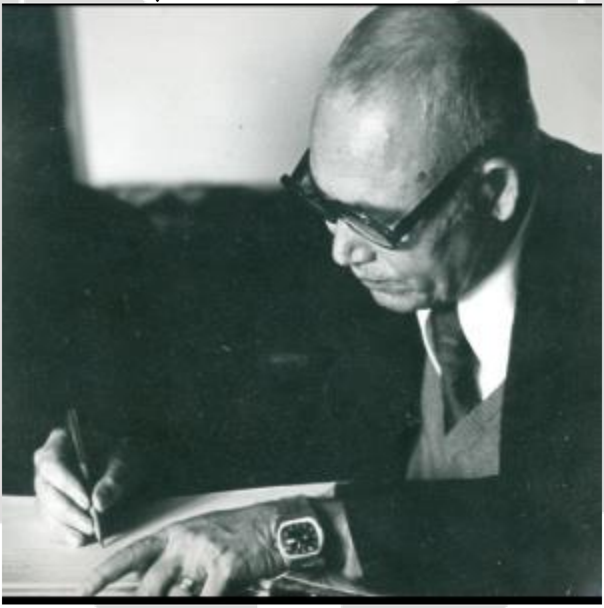

علامه دوکتورمحمدسعید«سعید افغاني»زمونږدهیوادمشهورعالم،لیکوال ،مولف،استاد اواجتماعي شخصیت وچې تل یې دسولې،ترقي ، وروري ، برابري او تفـاهم لپـاره مبارزه کوله، ددې نومیالی پوه دروند نوم هم په وطن کښې اوهم دنړی په نوروهیوادونـو کښې خپوراو مشهور دی۰

محمد سعید په کال ۱۳۰۰هجری شمسی (۱۹۲۲میلادی) کی دلغمان ولایت دخیرآباد په کلي کې ژوند ته سترگې پرانیستې ،هغه دخپل دپـلار مولانا غازي عبدالمجید « رحمةّ الله علیه » چه د خپل وخت له مشهور مجاهدو ،مدرسانو اوهم د لغمان ولایت د تیگرو د ښار د جامع جومات خطیب او دقادري طریقې دمشهوروماذونانوڅخه و،اوهم دنورو مخورو روحانیونو څخه ،خپلې لومړنۍ زده کـړې وکړې او همـلته ښایسته ښه مـلا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو۰

وروسته بیا محمد سعید دکابل دعربي دارالعلوم ته شامل شو،کله چې په ۱۳۲۵هجری شمسي کال دغـې مدرسې نه فارغـیده اوپه سرېې د مولوي توب پګړۍ وتړله شوه،دخارق العاده استعدادپه اساس سمدستي همدلته د استاد په حیـث (کادر علمي) مقـررشو ، او بـیا د ننګرهار دنجم المدارس دمدیرپه حیث وټاکل شو .

یوځه موده دپوهنې او روزنی د وزارت د مسلکي تدریساتو غـړی شو او بیا بیرته د نجم المدارس مدیراو وروسته د حبیبې لیسې ته ددیني علومو ښوونکی په حیث را بدل شو۰

سعید افغاني په ۱۳۴۲هجری شمسی کال مصـرته ولاړ اوتـر ۱۳۴۷ هجری شمسي کاله پورې په « جامة الازهر » کښې دفلسفي اوالهیاتو په زده کړه بوخت و،اوځه موده په قـاهره کې دپښتو رادیو یې خپرونو نطاق اوآمر هم و۰

سعید افغاني همدلته یی دهیوادتاریخ نړیوالواوعربي نړۍ ته پراخه ور معرفي کړاوخپله یی هم دعربي نړۍ له هغوآثاروځخه چې د افغانستان اوافغاني شخصیتونو په هکله لیکل شوی ووخپلې تاریخي څیړنې مخته بوتلې،ده په(پښتودری او عربي)ژبوآثارولیکل اوپه هغو دوو مشهورو آثاروسره چې دسیدجمال الدین افغـان اوخواجه عبدالله انصـارپه هکله یې په عربي ژبه ولیکل دغـودووځانګړو افغاني شخصیتونوته چې یو یې د سیاست او فلسفې د ډګـر وتلی شخصیت واو بل یې په تصـوف کې ځانګړی مقام درلود تلپاتې والی وبا ښه . او په خاص ډول هغه د اسلام دیـن چه د « عشق ،محبت ، عاطفې ، صلح اوسلم » پر بنیاد ؛ اسماني دین دی ،بشریت ته ورمعرفي کـړ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعید افغاني دخدایي استعداد په اساس په څلورنیمو کالو کې د الازهر پوهنتون څخه « لیسانس ،ماستري او دوکتورا) واخسته او وطن ته راستون شو ، نو لومړی د عالي دارالمعلمین د استاد په ټوګه دنده تر سره کړه او بیا ورسته د کابل پولي تخنیک ته ولاړ٠

د هغه ملي ، ټولنیز ،عدالت خوښونکی شخصیت هغه وخت ښه و ځلید چې دې دکابل پوهنتون او کابل پولي تخنیک ته عمدتآ د تاریخ د استادپه توګه راغی ،او د وخت دمحصلانو اواستادانو د دموکراتیکو مبارزوله لړی سره دخپل دیني اومذهبي مقام له ساتلوسره سم یوځای شو اوهمدلته دکابل پوهنتون داستادانو له خوا دهغه وخت داستادانود اتحادیې غړی او بیا دعـالي شورا د مـرستیال په توګه انتخاب شـو٠

استادسعید افغاني دکابل پوهنتون،کابل پولی تخنیک اوعالي دارالمعلمین داستادی په وخت کې د ځوانو محصلانو او استادانـو له ځانګړی احترام څخه برخمن، او هغوئ ته به یې د ژونـد او مبـارزی په هکله د ارزښت وړمشورې ورکولې،دده ټو لنیزشخصیت دومره اوچت وچې آن دښمنان یې هـم د ده په وړانـدی سر ټیټولو ته مجـبور و٠

واقعیت دا دی چې د روحانیت په مقام کې داسې اشخاص لکه دعلامه سعید افغاني ، په خیر مونږ ډیرکم پیژنوځکه دی هم عالم وهم روحاني ،هم ملا واوهـم خطیب،هـم سیاست مدارو اوهم پخپله لیاره کې ریښتنی ، هم په فلسفه کې وارد واوهم په الهیاتوکې ، ده هم په دیني علوم کې لاس درلوده اوهم په اجتماعي علومو کې، دی هـم محقق وو او هـم ژورنالیست ،لنډه داچې دی خپل رول یې د یو واقـعي افغان او واقعي مسلمان په حیث په نړیواله سطح کې ولو با وه ، اوهم پیشقدم وو٠

علامه سعیدافغاني له بشري ټولنې سره له هرډول توپیراوتبعیض پرته مینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلـوده او د نړۍ والې سولې یو پیژنـدل شـوی مبـارز و ، ده نه یـوازې په زیاتو نړیوالوهغوسیمینارونـو کې بـرخه واخیسته چی سولې ته وقف شوی واوپدې مبارزې کې یې دابوعلي ابن سینازرمې کالیزې جـایزه ترلاسه کـړه بلکې ده د«هستوي جنګ » ترنامه لاندې یوداسې ژوندی اوعلمي تحقیقاتي اثر ولیکه اوچاپ شو ، چې نن یی د سولی په برخه کې دلیکل شوي آثارله ډیرې غـوره نمونې څخه ګڼلی شـو، دغه اثر اوس په ملي او نړیواله سطحه یو تحقیقاتي منل شوی اثر ګڼل شویدی٠

سعیدافغاني آن درواني پیړۍ څلورمې لسیزې په پیل کې ځانګړې هڅې وکړې چې په هیواد کې د ملي یووالـي لپاره د یو پراخه ملي جبهې ضرورت خلکو ته په ګوته کړل او هغه دیو داسې ټـولنیز پرمختګ او ټـولنیزبدلون سره چې دبیعدالتیوکمپله ټوله کړي مینه درلوده ،په همدې وجه وچې په کال « ۱۳۵هجری شمسي» کښې د قضاعالي شـوراغړی اوورپسی دتمیزدعالي محکمي ریس (قاضي القضات) شـو،وروسته داسلامي شئونو وزارت په راس کې ټاکل شـو،او بیادوخت دملي جبهې مرستیال اوهـم دعلما او روحانیون عمومي مشر شــو٠

دعـلامه سعیدافغاني لیکل شوي آثاراو تالیفات :

ـ شیخ الاسلام عبدالله الانصاری الهروی، په عربی ژبه ،د چاپ کال ۱۹٦۷ ٠

ـ نابغة الشرق سید جمال الدین الافغانی ، په عربی ژبه د چاپ کال ۱۹٦۷٠

ـ د شرق نابغه سیدجمال الدین افغاني ،په پښتو ژبه، چاپ ۱۳۵۵ .

ـ افغانستان ، تاریخاً و حضارتاً و کفاحاً ،په عربی ژبه ، ناچاپ .

ـ العقیده الاسلامیه وآرا المعتزله والاشاعره والماتریدیه واختلافاتهم ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ الاشارات و التبهات ابن سینا، په پښتو ژبه ، دچاپ کال ۱۳۵۹ .
ـ تفسیر، دیو لسم ټولگی لپاره په پښتوژبه٠
ـ تفسیر ، د یو لسم ټولگی لپاره په دری ژبه .
ـ عقاید ، درسی کتاب ٠
ـ منطق ـ درسی کتاب .
ـ اساسات اسلام به نگاه علم و فلسفه ـ د دارالمعلمین ۱۳صنف لپاره.
ـ اساسات اسلام از نگاه علم و فلسفه، د دارالمعلمین ۱۴ صنف لپاره.
ـ کلتوراسلام از نگاه علم و فلسفه،په دری ژبه، د ۱۳۴۹ کال چاپ .
ـ مختصر تاریخ افغانستان و دول متمدن اسلام . پولیتخنیک کابل .
ـ محمد« ص» رهبربزرگ اسلام، د ۱۳٦۳ کال ـ چاپ ٠
ـ پلاروطنه ملی جبهه او یا دلته دتولنیزوستونزو د حل لار، د۱۳٦۲ کال چاپ .
ـ خطرجنگ هستوی ،په دری ژبه، د ۱۳٦۳هجری شمسی کال چاپ .
ـ اندرزونه ـ په پښتو ژبه ، ناچاپ٠
ـ آداب قاضی ، په دری ژبه .
ـ والصلح خیر، صلح و آرامش از دیدگاه اسلام ، د ۱۳٦۲کال چاپ .
ـ زندگی مسلمانان ، په دری ژبه دکال ۱۳٦۳ چاپ .
ـ اندرزونه ـ په دری ژبه ،ناچاپ٠
- در باره ادیان و دین اسلام ، په دری ژبه نا چاپ٠
- اخلاق و فلسفه،په دری ژبه نا چاپ٠
ـ د نجات او کامیابي لپاره علم او فلسفي له نگاه، د ۱۳۷۰ کال چاپ .
ـ امراض روحی و معالجه آن ناچاپ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ الاخلاق و التصوف ـ په عربی ژبه ، ناچاپ٠
ـ سفر، د ۱۹۸۲ میلادی کال چاپ٠
ـ خلاصه اندرزها و نصایح سودمند برای ستاژیران قضا ، چاپ٠
ـ ارکان ، شرایط و احکام نکاح ـ ناچاپ .
ـ طبیب بگو مرضم چه و چاره چیست ؟ ، ناچاپ .
ـ مبادی اسلام ، د ۱۳۶۹ کال ـ چاپ .
ـ حاکمیت انقلابی ، نا چاپ .
ـ تعبیر ـ په پښتو ژبه ـ ناچاپ .
ـ د باختر اطلاعاتی اژانس مطبوعاتی مصاحبه ـ د ۱۳۴۷ کال .
ـ انقلابی افکار ، هڅی او هیلی ـ ناچاپ .
ـ زما ژوند ناچاپ ٠

سعید افغانی ددوه زرونه زیات مذهبی ،فلسفی ،تصوفی ،اجتماعي و ادبی مقالی لیکلی چه په خاص ډول دی « انیس ، هیـواد، پامیر ، کاروان ، ننگرهار ، پیام حق و قضا » په روز نامو او مجلو کی خپری شوی دی٠
عـلامه سعید افغانی د ۱۳۶۴ د حوت په او ومه « د ۱۹۸۵د فبروری ۲۵مه» دافغانستان د طـبی علومواکادمی په روغتون کښی ؛مهـربان، خواخوږی اوتپاند زړه و دریـد او په سبایی په کابل کښی ، دجابرانصار« علیه الرحمة » دمـزارتر خنگ ، دشهدای صالحیـن په هـدیره کښی په درناوی خاورو ته و سپارل شـو٠

انالله وانا الیه راجعون
روح دې ښاد وي
امین یارب العالمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لغمان کې اوسيدونکي قامونه او پرګنې

دکتور محمد سعيد«سعيد افغاني » په خپل کتاب کې چې (زما ژوند) په نامه يادېږي او په کال (١٣٦٥) هجري کې خپور شوی په لغمان کې اوسيدونکي قامونه او پرګنې په لاندې ډول شرحه او معرفي کړي دي :

اول : « ساپي »

په افغانستان کې د صافيو قوم يو لوی او مشهور قوم دی چې وايي ددوئ اول نيکه د قندهار دغوړی مرغی څخه راغلي دي او ددوئ نسبي سلسله د پښتنو په قامونوکې په درانيو باندې ګډېږي، وايي صافي په غلجيونه ګډېږي بلکه د غلجيو سره د درانيو په وسيله ورورګلوي لري ٠

دصافيو د قامونو غټې ريښې په لاندې ډول دي ٠

الف – ودير

ب - ګربز

ج – مسود

د « ساپيو » د قوم پرګنې په ټول افغانستان کې خپرې دي خودافغانستان په شمالي برخه کې ، کوه « ساپي » محمود راقي ، کو هستان ، او تګاب ددوئ اصلي او مهم مرکزونه دي. ا و په مشرقي کې د کنړ « ساپيان » شهرت لري او هغه ځای دخوکۍ په لسوالۍ ، با ډ يل،مز ار ، دپيچ په دره ، د سر حد څخه اخوا په سره کمر او د کنر په نورو سيمو کې اوسيري . ساپي به کامه کې لويه سيمه لري ، ساپي په لغمان کې دعمرزيو ، سالاب ، ګرګړ ،باړيخی ،صبر اباد ، په سيمو کې هستوګنه لري ، په الينګار کې نازي هم « سا پيان » دی ٠

وايي : چې په کوزه پښتونخوا کې وزير هم په اصل کې د ودير صافيو يوه ريښه او مسود يې بله ريښه ده ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلغمان په عمرزيو کې صافيان په درې پلرونو تقسيم شويدي ۰
١- د خير محمد بابا اولاده ده چې د خير اباد کلی يې مرکز دی او لاندې ريشې لري۰
پايه خيل ، ياسين خيل ، تورخيل ، اياز ۰
٢- د عبدالمحمد بابا اولاده چې په ادو خيلو مشهور دي ۰
٣- دابراهيم باباچې په ابرهيم خيلوياديږي اوس په عمرزيي کې دخير محمد بابا اولاده ديره ده خلک عاجز او په اقتصادي فشار مواجه دي، ولی دغه خلک ډيرزړه ور او په ميړ انې شهرت لري.

دويم : د ساک ، سهاک :

دساک قوم د لغمان ولايت په مرکزي سيمو کې اوسيږي او ددوئ ريښې موسی خيل او شمشير خيل دي اود افغانستان په نورو سيمو کې هم هستوګنه لري ۰

دريم - تره خيل :

دوئ د لغمان ولايت د تنديو په کلي کې اوسيږي او زياتره يې دکابل شمال شرق خواته د ترخيلو په قريه کې هستوګنه لري چې ددوئ يو څو با اعتباره خلک د وخت ددربار قابچي باشيان وه او د پور اعتبار خاوندان کڼل کيدل ۰

څلورم : رستم خيل:

ددوئ څه ميشته کورونه د لغمان د ارمل به قريه کې اوسيږي او څه نور يې کوچيان دي چې داوړي په موسم کې يخو سيموته ځي اوپه ژمي کې بيرته لغمان ته راځي،مالداري اوسودا ګري ددوئ کسب دی ۰

پنځم – خروټي :

دوئ دلغمان د عمرزيو د علاقې په جنوبي برخه او د افغانستان په نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخو کې اوسيږي او ډير مشهور قام دی ٠

شبږم : عبدالرحيم زي:

دلغمان ولايت د مندروړ په سيمه کې اوسيږي او په کابل کې هم کورونه لري په دوئ کې ښه با همته خلک تيرشوي دي ٠

اوم -هودخيل:

دوئ په ودخيلو شهرت لري او د لغمان د قرغيو د ولسوالی په برخه کې لويه سيمه لري او پــــه کابل کې د کابل شرقي خوا ته اوسيږي.

اتم - جبار خيل:

دوئ دلغمان د قرغيو د ولسوالی په سيمه کې معزز کورنی دي . په دوئ کې د قامي ملي مشران اوتاريخي خلک تير شويدي ٠

نهم - تره کي:

دوئ دلغمان دولايت په ځينو سيمو کې ميشته او کوچي کورونه لري او اوښانو او څارويو په روزنه مصروف دي او د افغانستا په غزني او قندهار کې شتون لري.

لسم - پشه ئي:

دوئ دلغمان ولايت تر ځنګ يوه کلی لري چې د پشه ئي کلي په نامه ياديږي ، دوئ ځانته خاصه ژبه لري چې هغه هم په پشه ئي ياديږي . دغه ولس د اليشنک د درې په لوړو برخو لکه دولت شاه او فراجغان کې هم او سيږي او په پشه ئي ژبه خبرې کوي ٠

يولسم - هزار ميښ:

دوئ دلغمان ولايت د تيرګړو په علاقه کې پراته دي او غريبکاره خلک دي

دولسم - ميچن خيل:

دوئ دلغمان د عمرزيو د علاقې شمال ته يو لوی کلی لري دوئ هرې خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

گر ځي او د نظراني په ټولولو کې مصروف او دښه مهارت خاوندان دي ٠

ديارلسم - ناصر:

دوئ دلغمان ولايت د مندروړ د سيمې په جنوبي برخو کې ، او همداغسې د کابل شکردره او د افغانستان په نورو سيمو کې اوسيږي دا خلک زړور او جنگيالی دي ٠

څوارلسم – اکاخيل :

دوئ هم دلغمان د عمرزيو دمنطقې په شمالي برخه کې ميشته او کورونه لري د اوښانو او رمو روزنه کوي او د غره ځخه لرگي راوړي او خر څوي يې ٠

پنځلسم – ديگان (دهکان):

دوئ په دري خبرې کوي او کورونه يې د افغانستان په نورو سيمو کې هم شته ٠

شپاړسم – محمد زي :

دوئ ځای ځای کورونه لري او د محمد زيو پا د شاهي کورنۍ په وجه دوئ هر چيرې ښې آبادې ځمکې تر لاسه کړي دي ٠

اولسم - ريکا گان:

دوئ دلغمان ولايت د چاردهي په علاقه کې محدود کورونه لري او دکابل ريکا خانه ددوئ اصلې مرکز دی.

اتلسم - عمرخيل:

دوئ دلغمان د چاردهي (شاه گذربابا او قلعه اخوند کلي تر ځنگ) کې زميندارە کورنۍ د ي او د کابل په ميدان کې هم زياتې ځمکې لر ي ٠

نولسم - وريا خيل:

دوئ د لغمان د ولايت د عمرزيو د علاقې په لر او بر کې هستوگنه لري او خلک يې کاريگر او دهقان کاره دي دوئ د کابل په پغمان او دبغلان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولایت په مر کز کې هم ځمکې او کورونه لري.

شلم – وردگ :

دوئ دلغمان ولایت د عمرزیو دعلاقــې په جنوبي برخو کې اوسیږي او په کابل کې د وردگو په علاقه کې مشهور قوم دی ، په دوئ کې ښه د کار او میړانې خلک تیر شویدي او د انگلیسانو داستعمار په مقابل کې د غازي محمدجان خان مبارزه د هیریدو نه ده دا قام تل په سیاسي جریاناتو کې لاس او برخه لري ٠

یویشتم - تاجک :

دوئ په لغمان او د افغانستان په نورو ولایاتو کې اوسیږي ژبه یې دري ده٠ چې دفارسي ژبې سره لږ تو پیر لري. وایي دري د دربار څخه اخستل شوی او دا ژبه یو وخت د درباریانو ژبه وه ٠

دوه ویشتم– میرعلي خیل : دوئ دلغمان د باد پښ په علاقه او نورو سیمو کې اوسیږي ٠

درویشتم - نیازي:

دوئ دلغمان د ولایت داعلینگار په سیمه کې پراته دي ددوئ کورونه د کابل جنوبي خواته هم شته ، وایي دوئ د صافیو یوه ریښه ده٠ څوک وائي : چې دوئ مستانه کورنۍ ده.

نیازي په کندوز اوخان آباد کې هم ځمکې اوکورونه لري ،چې غټ کلي ئې ملرغی نومیږي نیازي د پاکستان د پنجاب په سیمه کې هم ډیر شمیر او سیږي . نیازي د تخار ولایات د تالقان دمرکز او مربوطاتو کې لکه دقو لبرس په سیمه هم او سیږي ، خصوصآ په قو لبرس کې ډیرې ځمکې او کورونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورويشتم -اړوکي:

دوئ د لغمان د الينگار په منطقه کې اوسيږي او ددوئ تر څنگ خانۍ او اختيار خيلو په نامه نور پښتانه قامونه هم پراته دي ۰

پنځه ويشتم _ الکوزي (الکوځي):

دوئ په لغمان کې لږې کورنۍ پيدا کيږی مگر د افغانستان په نورو ولاياتو کې هم شته او مشهور قام دی۰

شپږويشتم : سادات :

دوئ دحضرت محمد صلی الله عليه وسلم اولاده ده په لغمان کې ځای په ځای کورونه لري ، دوئ ته ميران او پاچايان هم وايي په لغمان کې خواجه گـــان د ابوبکر صـــديق (رض) «حضرات » او د حضرت عمر فاروق اولاده هم شته ۰

اوه ويشتم - لطف الله خيل: دوئ دلغمان ولايت د تير گړو خانان او هلته د سنگ تووديٍ (سنگ تودو) د قريه اوسيدونکي دي۰

اته ويشتم – بابکر خيل : دوئ د لغمان ولايت د الينگار د سيمې مشهور خانان دی او په کابل کې هم کورونه لري ، او درباري خلک ؤ.

نه ويشتم – نورستاني :

په لغمان کې ددوئ کورونه شته خو د لغمان شمال ته د نور ستان سيمه يوه لوی ولايت دی چې اکثره يې په ځانگړې ژبه غږيږي (سانسکريت) ، دوئ د اميرعبدالرحمن په زمانه کې تابع او مسلمان شويدي د امير حبيب الله خان په دوره کې ددوئ ډيرې ښځې او نجونې دوينځو په توگه دهغه دربار کې خدمتونه کول . چې د امير امان الله خان په دوره کې آازادې کړل شوي۰

د نورستان دخلکوبچيان د امير عبدالرحمن خان په دوره کې دربار ته لاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیدا کړه چې په دې اثر ډېر پاخه او پوره خلک پکې وروزل شول چې بیا ورسته د افغانستان په اجتماعي ، ساختماني سیاست او ازادي په ساحه کې لوی رول درلود ، امیر حبیب الله په لغمان کې د قلع السراج تعمیر او باغ اباد کړ ، دا ځای په ژمي کې د امیر حبیب الله ژمني پلازمینه وه چې د بچې سقاو په وخت کې دا دملت په پیسو اباد شوی تعمیر وران او ویجاړ کړ شو ، امیر حبیب الله خان به د لغمان په کله گوش کې هم میلې چړچې او شکار کا وه چې اخر هم هلته د شپې له خوا په خیمه کې د یو نامعلوم شخص له خوا وویشتل شو دده د مرگ څخه وروسته دده ځوی امیر امان الله خان باچا شو ٠

دیرشم – درگي: دوئ دلغمان ولایت په شمال شرق د شمنگل په قریه او د درگو د اوبو له پاسه کلو کې اوسیږې او کوچیان هم لري ٠

یو دیرشم – علی خیل:

دوئ د لغمان ولایت په شمال شرق دشمنگل او صابره ډوپۍ کلي کې اوسیږي او څه کورونه یې په کابل کې هم شته ٠

دودیرشم – ابراهیم خیل : دوئ د لغمان د ولایت د مندروړ په علاقه کې شاو خوا میشته دي ٠

دري دیرشم – محمد خیل : دوی د لغمان په ولایت کې هستوگنه لري

څلور دیرشم – خیرو خیل : دوئ لغمان د ولایت د مندروړ په جنوبي ساحو کې پراته دي ٠

پنځه دیرشم – قولان :

دوئ لکه د کوچیانو په شان کابل او مشرقي او په خاصه توگه کابل ، لغمان ته تگ راتگ کوي او د تجارت کسب یې درلود مگر اوس یې په کابل کې ډېر کورونه او تجارتونه پیدا کړي دي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ دیرشم – اهل هنود :

دوئ هم دلغمان ولایت د تیر ګړو په کلي کې ساکن دي او هلته ځانله درمسال لري چې خپل دیني مناسک هلته اجرا کوي دوئ هم تجارت پیشه دي او د تیرکړوپه پخواني بازار او اوس دلغمان په ولایت کې دوکانونه لري٠

درنو لوستونکو!

د لغمان په ولایت کې اکثر خلک په پښتوژبه خبرې کوي او په دوهمه درجه کې دري ژبه ډیرویونکي لري اونورې ژبې یې لکه پشه ئي او نورستاني او شاړي دي چې په اقلیت کې حسابیږي٠ دلغمان ولایت د قامونو او ولسونو په ریښو کې زیاتې مطالعې او ځیړنې ته ضرورت دی او په اقتصادي ، جغرافیوي او تاریخي مسایلو کې یې بحث پوره ریسرچ غواړي په عمومي لحاظ د لغمان په ولایت کې د قومونو مختلفې پرګنې پیداکیږي او داسې معلومیږي چې دتاریخ په اوږ دو کې په لغمان باندې ډیر مختلف انقلابونه ، تحو ولونه او تطورات راغلي دي ، خو ددې ټولو سره سره باید ووایو چې اوس هم دلغمان ولایت اکثره کورونه د خټو ، پخې یا خامو خښتو کورونه بې نقشې ابادې او په بې نظمه توګه عمومي ژو ند د مشکلاتو او لانجو سره مخامخ دی همدارنګه اوس هم هلته اکثرا د لمړ ی پیړ ی ددورې دودونه ،رواجونه روان دي ٠

د لغمان خلک د زیات طبعي ذکاوت لرونکي دي او خاوره یې د زراعتي او تخنیکي ښه بدلون لپاره اماده ده ٠په ډیر تاسف سره بایدوویل شي چې په لغمان کې دقامونواو پرګنو د نفوسو تراکم ، بې کاري او بې غوري زړه سوزونکی ده چې د قدرت خاوندان باید ورته جدي او خاصه پاملرنه وکړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلغمان د دترګړو دجامع جومات خطیب او د ازادی د لیارې

مبارز مولوي عبدالمجید

خدای ببښلی دکتورمحمد سعید(سعیدافغاني) چې دلغمان دولایت دترګړو د جامع جومات خطیب مولانا عبدالمجید مشر زوی دی ، په خپل کتاب (زما ژوند) کې دهغه په هکله لیکي :

زماپلارمرحوم عبدالمجیددلغمان ولایت دعمرزیو دقریې دخیرابادپه کلي کې هستوګنه درلوده اودمولوي سیدامیرځوی وه ، مولوي سید امیرچې دخپل وخت کره عالم او دښه ملي شهرت او اعتبار خاوندوه دلغمان په کله کوټ کې چې دعمرزیودقریې څخه په جنوب کې تقریباشپږمیله لرې موقعت لري اوسیده چې دخپلوشاګردانودرسي حلقه یې درلوده اودخپل عمرزیاتره مده یې هلته تیره کړې ده اوپه هغه ځای کې علاوه دتدریس څخه د خلکو د مشکلاتواوپربلمونوپه حلولو کې د زیات ولسي قدرت او اعتبارخاوند وه •

مولوي سیدامیرهلته کله کوټ ته نژدې دعلي خیلو په کلي کې چې د کوزې ډوپې په نامه یادیږي دیو مشهورعالم چې په صوفي صاحب مشهوروه دهغه دلورسره نکاح وکړه،صوفي صاحب په منطقه کې دبا نفوذواشخاصوڅخه وه چې په ډوپې کې یې دځلویښت جریبوپه شا او خوامځکه درلوده •

مرحوم مولانا سید امیرډیرشاګردان روزلي دي چې د هغې جملې څخه د تګاب ملاصاحب فضل اومرحوم دهډې صاحب نجم الدین اخونزاده چې په ملا بزرګ مشهور وه د یادولو وړ دي•

مولوي عبدالمجید صیب به قصه کوله هغه وخت چې زه شاګردوم امیر عبدالرحمن خان نجم الدین اخونزاده د هغه د مشهوروماذونانو سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تندور خانې په سیمه کې بندي کړی وه ځکه چې هغه دولسي اعتبار او شهرت څخه برخورداره وه ، ملابزرګ چې د خپل وخت ډیر متقي او مشهورعالم وه زه هغه وخت د هغه تپوس ته جیلخانې ته لاړم اوخبر مې ورکړ چې زه دمولوي سید امیر ځوی یم او ستاسو لیدو ته راغلی یم٠همغه وه چې زه یې په ډیرشوق وغوښتلم اوپه زیاداعزازیې روغبړ راسره وکړاوشکریې وویست چې دمولانا سید امیرصاحب ځوی دومره شوی دی چې زما پوښتنې ته راځي اوله ما سره یې ډیر لطف وکړ٠

زما یادیږي کله چې زه د خپل پلار سره په ورستیو وختو کې تګاب ته لاړم زما پلارد ملا بزرګ صاحب د مقبرې پوښتنه وکړه دهغه قبر یې پیداکړاوداخلاص فاتحه یې پرې ولوستله، د هغه په قبر یوه زړه ګنبده ولاړه وه ٠

وایي چې دمولاناسیدامیرترمړینې وروسته دهغه ځوی مولاناعبدالمجید ډیر وړوکی وه چې د خپل مورنی نیکه صوفي صاحب په کورکې پاته شوی وه،څرنګه چې مور یې هم په وړکتوب کې مړه شوې وه نو دده تربیه دهغه دمورنی نیا په ذمه واخستله ،چې هغه یوه ډیره پرهیز ګاره ښځه وه اواولاد یې نه درلود نودمولوي صاحب عبدالمجیدپه روزنه کې یې پوره پاملرنه او اهتمام کوه ٠

څه مده نه وه تیره شوې چې دمولوی صیب مورنی نیکه صوفي صیب هم وفات شواوصوفي صاحب بل نارینه اولاد نه درلود او تربوران یې دیر ظالمان وه د هغه د کور مالونه یې چور اومځکه یې ترې ونیوله ٠

مولوی صاحب عبدالمجید به ویل :زمونږپه کورنی کې زمونږ د پوښتنې څوک نه وه او زمونږ دپلار دتره ځوی محترم محمد شریف خان هم د خپل پلار فتح محمد خان څخه وړوکی پاته شوی وه نو همدا دلیل وه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تربورانو د ناروا په مقابل کې مونږ بې وسې وو ۰
څه مده ورسته زما مورنی نیاپه ماباندې تعلیم شروع کړ،دهیریدو نه ده چې دلغمان د صبراباد مولوي سیدعالم دډوپی کلي ته زمونږ پوښتنې ته راغلی وپه مایې ډیره مهرباني وکړه اودنصیحت په طرزیې راته وویل : پلاردې مشهورعالم وه۰ته ضروربايد دپلارځای ونیسې،څه چیرته دکوم عالم سره دیره شه اوصرف اونحوه او نور کتابونه ولوله کوشش وکړه چې وخت درنه عبث تیرنه شي ترڅو ښه عالم درنه جوړ شي۰
هغه ویل چې د مولوی صاحب سیدعالم نصیحت په ما زیاد تاثیرواچوه اود ده دلارښونې سره سم مې په زدکړې پیل وکړپه یو ځای او بل ځای کې مې په لږه مده کې صرف نحوه اوبیا نور کتابونه ولوستل اوبیا مې
د منطق اوحکمت د کتابونو په لوستلوشروع وکړه اودوخت د مشهورو عالمانوڅخه مې زدکړه وکړهچې پوره پدې کتابونوکې لایق شوم زیادتره شاګردان به ماته دتدریس لپاره راتلل ۰ما پدې تحصیل اکتفا ونکړه اود تحصیل اوزدکړې په مقصدپه ښیوه،دلغمان په چهارباغ ،قرغیواو مزینه کې دیره شوم اووروسته لدې څخه دتحصیل په مقصد پیښورته لاړم،هلته په پیښورارغشتواواشنغرکې مې دمعنوي ، لوی منطق،حکمت ، تفسیر ، احادیث،فقه اصول،میراث ، ریاضي ، تجوید او نورد وخت مشهورعلوم د ښو پیاوړو استادانوڅخه ولوستل ۰
وایی چې په هغه وخت کې چا چې به مروج علوم ولوستل د وخت د مشهورو علماو به ورته تصدیق ورکاوه چې د استادی وړدی نوهغه ته به بیامولوي صاحب ویل کیده او د مولویتوب پګړی به دده په سر باندې مشهوروعلماوپه ول تړله،چې مولوی عبدالمجیدهلته دا افتخار ترلاسه کړی وه ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمولوي صیب عبدالمجیددسفرملګري په دې باوروه چې هغه په ملګر توب کې د پوره اخلاص خاوند وه ده له ملګرواوملګرولدې سره پوره وفاکوله۰
زما مرحوم پلارمولانا محمد سعیدسعید افغاني لیکې چې زما نه یادیږي چې زما دمرحوم پلارمولوي عبدالمجید څخه دې چا شکایت کړی وي ، ده به خپل ملګري ډیرپه احترام یادول اوپه غیاب کې به یې ستاینه کوله همدا وجه وه چې دده ملګرو زماسره زماپه ژوندکې دهغه په خاطر ښه رویه درلوده ،ده به د خپلو ملګرو څخه خوږې قصې کولې او دخپل سفر ملګري به یې ډیریادول اوپدې جمله کې دمولوي محمدابراهیم کامه وال،مولوي الهام الدین چې د لغمان په کڅ کې د کجورملا په نامه یې شهرت درلود،دچهارباغ مولوي عبیدالله،مولوي محمدعالم،او قاضي عبدالقدوس دلغمان دچهارباغ څخه ډیرې ښې خاطرې حکایت کولې،همدارنګه مولوي عبیدالله اومولوي محمدعالم صاحب چې په اول کې دهغه دسفر شاګردان وه چې په نتیجه کې ډیر ښه عالمان شول ۰
دې ویل دکجوروملاصیب په سفرکې دجمعې په شپوکې دیرښه اوخوږه اشعاراونعتونه ویل اوهغه وخت دهغه یو مشهور ورور وه چې هغه ښه متصوف او مشهور واعظ عالم وه،هغه په وعظ کې ژړل په مخ او ګیره به یې اوښکې روانې وې ، دې قصه کوله یووار داسې پیښه شوه چې د کجوروملاصاحب دغه وروپه وعظ کې ډیروژړل خوکله چې دوعظ څخه خلاص شو نو په یوخاص مجلس کې ورته وویل: وروره داڅومره زیات ژاړې ،ژړل ښه کار ندی سترګوته دې تاوان رسوي اوکه نه زه هم کولی شم چې خپل مړپلارپاخپله مړه مور رایاده کړم او له تا څخه ډیر وژاړم ۰
مولوي عبدالمجید په ټولومروجوعلوموکې تدریس کاوه خوپه منطق او حکمت کې یې ډیرشهرت درلودخو دعمر په اخرکې د دې دتصوف جذبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زياته شوه نويې دتفسير،حديث،فقه اوتصوف علومو مطالعه زياته کوله همداوجه وه چې تګاب مشهورمتصوف اخونزاده صاحب ځخه يې دقادرې طريقه وکړه،ددې طريقې په ټولو اذکارواو اورادوکې د مازونې مرتبې ته رسيدلی وه او د زياتو مريدانو او مخلصانو خاوند وه٠

ځرنګه چې دښه تقوا اوعلم خاوند وه نوخلکو دی مجبورکړچې د لغمان ولايت دتيرګړومشهوراوجامع مسجددخطابت وظيفه هم په غاړه واخلی،پدې مسجد کې دی ډيرعمرد جمعې په ورځو کې موثرې خطابې ايرادې کړی دی چې دده شهرت دشاګردانواومريد انوله لياري نه تنها په لغمان اوننګرهارکې بلکه په ټول افغانستان کې زيات شو ،هغه ډير ښه اوازاو دژبې فصاحت درلود او دښه اخلاص اوګذارې خاوند وه ٠نو همدا وجه وه چې هره ورځ له هرې خوا نه وربانديې د روحي او معنوي استفادې په منظورهجوم وه او د ده په ديره کې به لنګرچليده چې تراوسه پورې په لغمان کې زيات خلک دده د وعذ،معقولې اونمونې روايتونه کوي٠

مولوی عبدالمجيد داميرعبدالرحمن دپادشاهي د وختونو قصې کولې چې په دې هکله يې داسې ويل:اميرعبدالرحمن په خلکو باندې زيات رغبت اچولی وه اويواځې دنوم ځخه يې خلک بيريدل حتی هغه وخت چې هغه مړشوخلکو دډارې ډيروخت دده دمرګ روايت قدرې هم نشوکولای ٠

مولوي عبدالمجيد دوطن داستقلال اوازادۍ په مبارزه کې پوره اوموثره برخه درلوده اودخپل قومي ځوانانو،مشرانو،شاګردانو او پيروانو سره دانګليسانوپه مقابل کې دډکې،تورخم اوناجي په سيموکې جنګيدلی دی٠

هغه به ويل چې مونږبه دشپې له خوا د انګليسانو په عسکري کمپونو داړه اچوله چې په دې اثربه دانګليس عسکردډيرولانجوسره مخامخ وه ده به ويل:په هغه شپواوورځوکې چې صالح محمدخان عسکري افغاني منصبدار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماتې وخوړه مونږ برید پرینښود بلکه د غرونو په څوکو کې مودشپې له خوا اورونه ددې لپاره بلول چې ترڅو انګلیسي عساکر پدې پوه شي چې مجاهدینو دجهادمحازندی پرینښودلی اودمقابلې لپاره حاضر دي ٠

مولوي صاحب به ویل : دصالح محمدخان دتیښتې په وجه پـدغه ورځ او سبا ته د مبارزینو معنویات ښه نه وه خو دیني علماوو د مبارزینو معنویات تقویه کول اوله بلې خوامجاهدینوته دوطن دهرې خوازیات او تازه مرستې رسیدلې اوپه ټولوبریدونوکې ملي مقاومت ښه پیاوړی شو چې پدغه برخه کې دننګرهاراوسرحدونو داوسیدونکوجذبات د هیرودو ندی اونه دساپیوو مهمندو،شینوارو،خوږیانو اودباجوړځوانانوسرښندنه به دیاده ووځي ٠

بایدووایم :چې دبلې خوا دا شکست ددې موجب شوچې د پښتونستان دسیمواوسیدونکي دانګلیس داستعمارپه ضد را وپاریدل او دهرې خوا څخه دمیړانې اوجهاد غورزنګونه په ډیر جوش اوخروش پیل شول ،همداوجه وه چې انګلیس دې ته متوجه شوچې د اعسکري بریالیتوب نورهم لانجې زیاتې کړې اوعمومي احساسات یې ددوئ په ضد وپارول ،نوهمداوه چې دخپل زیات ویرې په وجه یې په هوایي بمبارد پیل وکړ اوغوښتل یې چې په دې ډول په جنګیالیوکې ویره واچوي خوداکار نور هم خلک د مقاومت لپاره مصمم کړل او د شپې له خوایې په انګلیسي عسکري کمپونو باندې ډیرسخت یرغلونه تر سره کړل ٠

مولاناعبدالمجید ویل چې په دې جهادکې ځما خواږه ملګری او یاران شهیدان شول او یو وار داسې پیښه شوه چې زمونږداوسیدوپه خاصې غونډۍ دبمونواوریـدل پیل شول چې دیوبم په اثرمونږ دخاورو لاندې شوو خود نورو مجاهدینو په مرسته ژوندي له خاورو وویستل شوو ٠

هغه به دجهاد کیسې زیاتې کولې اود خپلو افغانانو میړانه یې په هغه وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې زياته ستايله ۰
ده ويل : افسوس چې دوطن په جهادکې دملی مبارزينوسره کافي وسله اواذوقه نه وه بلکه يواځې ددوئ همت اوميړانه وه چې مقابل محاذ ته يې ماته ورکړه هو، اکثره مبارزينوپه نيم نس اونيمې تندې خپل د جنگ محاذ ساته ،چا سره شلخی توپک ، چاسره تفنگچه، چا سره توره او دچا سره يواځې بيل اوکلنگ وه چې دزمروپه شان به يې په اورحملې کولې ۰
ده به ويل : د ژوبلې اومرگ ډاره دچا سره نه وه بلکه پدې عقيدې وه که ژوندی وې دجهاد ثواب در په برخه کيږي اوغازي به وې او که مړ شوې نو د شهادت مرتبه مومې ۰
ده ويل: دوطن په جهادکې دمشرقي محاذيوازې ملي مبارزينوپه برکت قوي پاته شواوعسکري شکست اوتيښته دمشرقي خلکوته لکه دهيوا د دنوروسيمود مجاهدينو په شان دمنلووړنه وه بلکه دهغه وخت واقعات او پيښې ددې ثبوت ور کوي چې ملي مبارزينو په يوه دوه ورځو کې عسکري خلاهم ډکه کړه بايد ووايم چې د صالح محمد خان د تيښتې په وجه د ټولوعسکروعسکري طاقت له مينځه لاړنشو بلکه ډير وړو منصبدارانوبې له کوم عسکري تنظيم شخه خپل د جهاد محاذونه کلک وساتل چې په دې جمله کې سورناصري جرنيل دخپلوعساکرو سره د تورخم په محاذ کې په پوره ميړانې جنگيده۰
مرحوم محمد شريف کامه وال چې په نجم المدارس کې مدرس وه دا قصه زياته کوله اوويل به يې چې د صالح محمدخان د تيښتې دوهمه ورځ وه، زه په تورخم کې وم او په لياره کې زخمي شوم حرکت مې نشو کولی خو نصيب دا وه چې په ما باندې سورجرنيل مسلح په اسپ سپور د خپلو عسکري ملگروسره راغی،زه يې پورته کړم اوسور جرنيل دخپل ځان سره په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل اسپ د شاله خوا سپورکړم اودی په انګلیسانو باندې ډېرله قهره لکه دزمري په شان غړمبیده ٠

ځماپلارمرحوم دکتورمحمدسعید (سعید افغاني) لیکي : هغه وخت چې زه په نجم المدارس کې مدیر وم سور جرنیل ژوندی وه او د عــمرپه اواخرو کې یو ځل مدرسې ته راغی ما په خپله حجره کې میلمه کړاود هغه ډېــر احترام او قدرمې وکړ ، دشپې له خوا دده سره قرانکریم اود کارتوسو ډکه تفنګچه وه ٠وایي چې دده عادت وه چــې دعمرتر اخـره یــې تفنګچه له ځانه سره ګرزوله ٠

مولوي محمد سعید(سعید افغاني) لیکي چې ځما مرحوم پلار مولوي عبدالمجید به وعـظ او تبـلیغ دقرانــکریم د ایتونو اواحـادیثو په لوستلو په ډېر خواږه اواز کولواوځای ځای به یې په مناسب ډول دجلاالدین رومي دمثنوي،حافظ شیرازي،ګلستان،بـوستان او داسې نورو کتابونواو دپښتو شاعرانو شعرونه اومنظومې په خواږه اواز لوستلې ٠

هغه به دمیاعبدالکریم صاحـب اشعارخوښول اوزیات به یې لوستل چې په هغه جمله کې یې دا بیت یې زیات لوسته:

اول دې خوب په بالښتو او بالیـنچو کړه جانانه
اوس دې د ګورچینجي بازي کړي هر اندامه سره

یا د حافظ شیرازي دا بیت :

شب تاریک بیم موج ګرداب چــنین هایل
کجا دانند حال ما سبک ساران ساحل ها

دا شعرونه یې د عمر په اخره کې زیات لوستل:

همه با هوا و هوس ساختی
دمی با مصالح نپرداختی

(c) ketabton.com: The Digital Library

همنشینان تو در کنج لحد خاک شدند
چشم عبرت بکشا خواجه اگر انسانی

یا دا بیت:

صبح صادق ملهم کافور دارد در بغل
گر علاج زخم عصیان میکنی بیدارباش

مولوي عبدالمجید یوه وړکې کتابخانه درلو ده چې په هغه کې مختلف علوم موجود وه خو ده به په سفرکې خپل قرانکریم ،دلایل الخیرات او تنبنیه الغافلین کتابونه زیات له ځانه سره گرزول اولوستل به یې ده به دتجهید وظایف زیات کول اود جذبوپه حالاتو کې یې تصوفي اشعار ویلې اوکله به یې ورسره ژړلې هم٠

ده دنظم په کتابونوکې پوره مهارت درلوداو د اشعارو گلچین ور سره وه، ده به دملي اووطني خدمت لپاره هم زیات کار کولو اودضرورت په وخت کې به یې د بیچاره گانوسره لازمه مرسته کوله ، دی دپوره جرت خاوند وه او په وعظ ، تبلیغ ، جلسواو مرکوکې به یې په صراحت خپل تحلیل وړاندې کوه اوکله کله به یې ډیرغټ غټ خلک هم ترټل خو په خکوباندې دده قهراوغصه دده داخلاص اوبې الایشی په وجه بده نه لږیده ٠

دده سره د ډیرو خلکو اخلاص وه او دده د لیدو لپاره د ډیرو لرې ځایوڅخه خلک راتله،دې به کله دتبلیغ اواصلاح لپاره دلغمان درو غرو کلو اوباندوته هم تللو او هلتـه به وربانديې زیات خلک را ټولیدل ، ده به اگثره په پښومنزل کوه چې کله به داس سـورلې هم میسره کیده ٠

هغه دپوره ذکاوت خاوندوه اوډیرو باریکیو ته متوجه کیده هغه به ویل:

دخدای پاک مخلوق سره داخلاص ژوندکول په کاردي اود اخلاص ثمره اونتیجه حتمي بنـه په زړه پورې وي ٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې دولايت اوکرامت دعوانه کوله حتی ويـل يې زه سره ددمره وظيفه کولو تر اوسه هم دکــوم کشف اومکاشفي خاوند نه شوم ٠

ده دملاې لنگ دشورش په وخت کې هغه وخت چې داميرامان الله خان په ضد انقلاب جوړوه په پغمـان کې يوه لويه جرگه جوړه شوه د خپل قام او د لغمان د ولايت د علماو اودخلکوپه وکالت وکيل انتخاب شواو دهغه وخت په لويه جرگه کې يې فعاله ونډه درلوده ، دې پـه هغه وخت کې پوهيده چې په اميرامان الله خان دکفر فتوا او په دې اثر د افغانستان څخه د هغه وتل ښه کارنه وه٠ هغه سره لدې چې د ديني پاکې جذبې خاوند وه داستعماردسيسوته ښه متوجه وه او د وطن د خير او سعادت لپاره ډير هوسيده ٠

هغه ددين څخه د ناړو استفادې مخالف وه او ديني علماو لپاره يې په خيراتو ژوند کول نه لوريده همدا وجه وه چې هغه به ويل :

کاشکې دينی علماعلاوه د ديانته دخپـل رزق اوروزی برابرولولپاره کار اوکسب هم وکړي او داسې نه چې دين ددنيا لپاره وسيله وگرځوي ٠

دې به ويل : دې عـاجـزاوبيـچاره ته گوره چې خپلې نفقې ته حيران دی خو په قرض او سود هم خير اوخيرات ورکوي او خپل ځان نورهم محتاجوي٠ او ويل به يې چې دې ملا او پيرصاحب ته گوره چې هرڅه لري خو بياهم د يوعاجز او فقير له لاسه خيراتونه اخلي ٠

ده په هرچا باندې دپــوره عاطفې اوصلې خاونـــد وه او دروحي جذبې په وخت کې به بل ډول ښکاريده اوپه ځينو حالاتو کې به ورڅخه دتاثر اوانفعال چيغه او کريکه هم وتله ٠

هغه مرحوم مجاهد نجم الدين اخنداده صاحب ته عقيده درلوده همدا وجه وه چې کال کې بـه يوځل او کـله دوه ځله هډې ته دده قبر د زيارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعا له امله تلو،ده به ویل دا مرحوم د خپل عصرمبارزوه اود وطن د ابادی اوازادی لپاره یې نه هیریدونکي جهادونه اوخدمتونه کړي دي ۰

مولوي عبدالمجیدد تګاب اخنذاده صاحب د مخلصانوڅخه وه او دهغه د ذهد اوتقوا زیاتې قصې کولې، د نجم الدین اخنذاده صاحب د مشهورو ماذونانولکه د سنګرشیخ صاحب ، دبتخاک حضرت صاحب ، د اسلام پورشیخ صاحب پاچا صاحب،دترګړو پاچا صاحب، دسرکاڼو میا صاحب ،صوفي صاحب،چکنورملا صاحب اونوروعلماو د تقوا، اعتباراوشهرت قصې کولې ۰

مرحوم مولانا عبدالمجیدپه کال ۱۳۲۰ه ش کې دژمي په شپو اوورځو کې مریض شو او یو څو ورځې پس له مریضي حق ته ورسید ۰

انا لله و انا الیه راجعون

د ده جنازه په ډیراعجاز پورته شوه او په پوره احترام لغمان دولایت دعمرزیودقریې د خیراباد دکلي په هدیره کې خاورو ته وسپارل شو۰

دی فانی دنیا ترکه اوحق ته ورسیدخودده دصالحواعمالونقش تراوسه پاتې دی ، اوس مونږ د ده روحي خوښي او ددی دښه اعمالود پیروی اوهغه ته پرته له دوعا څخه بله چاره نشته ، نوالهی ته مونږته دښې پیروي توفیق راکړې اودده په روح کې دې دخپل رحمت فیضان زیات اودایم وګر ځوې

امین یارب العالمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لغمان لرغوني تاريخ اودجغرافيوي موقعيت

دلغمان لرغوني تاريخ او دجغرافيوي موقعيت په اړه څېړونکواوتاريخ پوهانو ډيرې ځيړنې اوليکنې کړي چې پدې برخه کې دهيواد د معاصره څيړونکواوليکوالانوښاغلي شهسوارسنگروال صيب اودښاغلي پوهنيار ظفراهتمام معتبره تاريخي ليکنې اوهمدارنگه د انترنيتي پانو څخه په زړه پورې اوکره مطالبو ته ځاى ورکړل شوى چې ددې مطالبو يادونه پدې کتاب کې لا زم اوضروری گڼل کيږي ٠

هيله ده ددې ليکنوپه راټولولوسره مودلغمان تاريخ اودهغه دجغرافيوي موقعت په اړه درنولـوستونکو ته دپام وړمعلومات برابرکړي وي ٠

د درنو ليکوالانو ليکنو ته چې په کتاب کې ځاى ورکړل شوي دى ، د دوئ تاريخي او څيړنيزې ليکنې او همکارئ ديادولو اومننې وړگڼم٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

داستادشهسوارسنګروال صیب او نباغلي ظفراهتمام دڅیړنیزو،معتبرو لیکنوڅخه:

لمپاکا-لمغان (لغمان)

جغرافیوی موقعیت :

لغمان دافغانستان د ختیځ ولایتونوڅخه دی چې شمال ته یې بدخشان ،سهیل لورته یې ننګرهاراوکابل،ختیځ لورته یې کونړونه اولویدیزپلوته یې دکاپیسااوکابل ولایتونه پراته دي،دکیشت اوکاشمونډغره لویدیځ ته دلغمان ولایت دجنوب له خوارانیولی دی هرڅومره چې دلغمان ولایت د جنوب له خوادشمال په لورپرمخ لاړشي دځمکي جګوالی یې زیاتیږي .

لغمان دځینې روایاتوله مخې دکابل څخه تر پیښوره ټوله سیمه رانیوله داځای دهغه پخوانۍ لیارې په سرپروت او یومهم دمه ځای دی چې له سروبي څخه د باد پیچ یا باد پښ غاښي را پدې خوا په زیړاني دښته کې راتیر شوی اود الیشنګ اوالینګار د رودونو دمخامخ کیدو په نقطه کې کوم ځای چې د نیسا یا لرغونی ښار پروت وه رارسیږي او له دې ځایه ادینه پوریا دینپور،نګاراهاراوبله ځانګه یې دګمبیري په دښته کې کنړونوته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورغځېدلې ده ۰

دلغمان پراختیا ۷۲۱۰کیلومتره مربع ده اودنفوسوشمیره یې ۳۱۰۶۵۱ کسانو ته رسیږي اوپه یو کیلومتر مربع مځکه کې یې ۴۳کسه وګړي ژوند کوي ۰دلغمان ولایت څلور ولسوالۍ لري چې د قرغیو ، الینګار ، الیشنګ او ننګراج ولسوالیو څخه عبارت دی همدا رنګه دوه علاقه داری لري چې دولت شاه او منډول نومیږي۰د لغمان ولایت ټول کلي ۶۴۰ دي ۰

د لغمان لرغونی تاریخ :

لغمان یومهال دالینایانودمربوطاتوڅخه وه اوهمدا شان دبودائي مدنیت ددې سیمې مرکزیت بلل کیده او د اشوکایا دهندي یوریانو د کورنۍ پاچا د دورې ډبرلیکونه اوهمدارنګه د درنټې ترخنګ دیو شمیربودایي اثارو درلودونکي دي هغه چې دڅیړونکو اوپوهانو دپوره پاملرنې وړدي ۰

لغمان د افغانستان دنورو ولایتونو په څېر یومهم ولایت دی چې اوږد تاریخ لري.دپخوانیواو زړو متونوله مخې دلغمان لرغونی نوم "لمپاکا" دی اود ګندهارا له هغو مهموښارونوڅخه دی چې دټکسلانه(تکزیلا) را واخله تر پېښوره او بیا تر کاپیسا او بامیانوپورې به پرې تګ اوراتګ کېده ۰

هغه مهم ښارچې په دغه لویه لاره اباد وو"نیکایه" یا "مینسه" په نوم یادیده.لرغونپوهانودڅېړنې له مخې ددغه ښاربنسټ هغه مهال د سکندر له خواکېښودل شو چې نوموړی د افغانستان د شمالي سیمو د نیولونه وروسته دوهم ځل د هندوکش جنوب د پنجشیر د سیند په اوږدوکې له کاپیسا نه دنجراو اوتګاوله لارې"لمپاکا" یعنې لغمان ته راورسید ۰

د لغمان ولایت د ختیزو سیمو په لاره کې د یوناني سکندر لپاره دپام وړوو. نو ځکه یې د "مندوړ" او چارباغ تر مینځ کرغیو ته نږدې د "نیکا" په نوم ښار ودان کړ. یوناني سکندربري په موخه خپل پوځ په دوه برخو وویشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې یوه برخه یې له لغمانه دده په مشرۍ دکنړله لارې دسوات په لوراو دلښکرو دویمه بـرخه یې د جنرال "پرویکاس" او"هغستیون" په مشر تابه د کابل او لغمان سیند د جنوب اړخ لورته ترخیبردرې پورې پر مخ لاړچې په پای کې دسکندر ټول ځواکونه په "اندس" یعنې دسیند رود په برخه کې یو ځای شول. ۰

دلغمان دلرغونتوب یوه بله مهمه بېلگه دا ده چې دلغمان دپلازمېنې نه ښایي د درې میلوپه واټن لویدیزلور کرغیو ته نږدې د"شله ټك" دغره په لمنه کې هغه کښل شوي ډبرلیکونه چې په ۱۳۴۳ لېږدیز لمریزکال ترسترگوشول ددغوډبرلیکونوله "ارامي" لیکدود نه دا ډاگیزه کیږي چې د "اشوکا "د مهال په واکمنۍ کې ښایي کښل شوي وي نوځکه خو دغه لیکدود دهغه مهال یو ټاکلی زمان په گوته کوي۰

دغه دوه ډبر لیکونه چې د یوه ډبر لیك په څلورمه کرښه کې د (لمکان Lemkan Jiti) جتي نوم گورو له دې څخه دې پایلې ته رسیږو چې لمکان (وروسته لمغان) داوسني لغمان لرغونی نوم دی. که څه هم له دې نه دمخه د لمپاکا په نوم یادېده۰

اشوکا (د بندو سارا زوی او د چندراگوپتا لمسی) دموریا د کورنۍ دریم واکمن وو چې له هندوستان نه را واخله ترارغنداب پورې ځمکې یې لاندې کړې وې.

په ۱۹۴۹ زیږدي کال دپوهاند "هنیگ" په زیار او نوښت د اشوکا په "ارامي"ډبرلیك چې په لغمان کې ترلاسه شوی ووپه دې اړه یوه اوږده اوهراړخیزه مقاله ولیکله شوه چې د لرغونپوهانو له پاره ډېره دپام وړ وگرځېد۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځرنگه چې اشوکاپوروحاني شخصیت ووتل به یې دټولنې اخلاقي اړخ ته پاملرنه کوله نوځکه به یې داډول ډېرلیکونه کښل اوپه داسې یو ځای کې به یې دا کارکاوو چې دهرلیدونکي پام به ورته را گرځېده۰ له لغمان نه سربېره دا ډول لیکنې او انځورونه په کندهار، ننگرهار (درونټه) او ټکسلا کې هم چې ورته ښه لري کښل شوي دي۰

مشهور څېړونکي او تاریخپوه " بیلو"* وایي په هغه مهال به هندوانو گندهارا ته د "شمال جنت" وایه خو دبده مرغه چې د چنگېز د تاړاکونو له بابته هغه ډېرین ښارونه چې د اوسني مهال دختینو خښتو په ځای ډېرینې خښتې پکې کارول شوې وې (اوهم هغه انځورونه اوتصویرونه چې پکې ایستل شوي وواوځانگړی ارزښت یې درلود) له مینځه لاړل ۰

د گندهارا اوسیدونکو هندوانو ته چې یو مشهور ټاټوبی یې لغمان وو که له یوې خوادغه سیمه دطبعي ښکلاله بابته په زړه پورې وه خوله بلې خواورته دمذهبي دودونو له کبله هم د پام وړ وه۰

د بېلگې په توگه په لغمان کې دکندنو له مخې کوم اثارچې د بودیزم او برهمنیزم د مذهبونو په اړه تر لاسه شوي دډېر ارزښت وړوو نوځکه یې د دې دوه لاملونو له پلوه گندهارا د " شمال جنت " وگانه۰

دمخه مویادونه وکړه چې لغمان په یوه لویه لارپروت ولایت دی اوپه لرغونې زمانه کې هم له سکندر نه را واخله بیا ترگوډ تېموره پورې تیري کوونکي دغې سیمې ته راغلي دي. ۰دتېمور په اړه ویل کیږي چې دپنجشیرله لارې د لغمان الیشنگ ته راغلی واوغوښته یې چې د لغمان نورستان (بلورستان) ته ځان ورسوي خو نورستان ته په لاره کې یې لس زره سر تیري له مینځه لاړل نو بیا یې دنورستان دسیندپه غاړه دالیشنگ په ناجل کې یوه کلا ودانه کړه چې اوس هم د تېمور کلا په نوم یادیږي ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوډ تېمورځکه په ډېرې چټکۍ هغه مهال ځپل ځواکونه تر شا کړل چې سرتيرو يې په هغوغرونو اوګړنګونو کې جګړه ونشوه کولای اوهره ګړۍ له مينځه تلل نو غوره يې وګڼله چې له دغه سيمې نه پښې سپکې کړي. نوموړي د کټورپه دره کې هم يو ډېر ليـــک کښلی دی چې دده د تيري نښه يې ګڼلای شو ۰

دارنګه د لغمان په اليشنګ دره کې د امير حبيب اله خان په مهال يو ډبرليک چې د تاريخ نه دمخه پېر پورې اړه لري ترسترګوشوی دی چې پخپله امير هم هغې کتيبې د ليدلو له پاره ورغلی وو چې عکس يې بيا دمارچ ۲۵ نېټه (۱۹۱۷م) چې دوري له پنځمې (۱۲۹٦ ش) سره برابره وه دسراج الاخبار په خپرونه کې خپورشو ۰

کومې انځورشوې کرښې چې په دغه ډبرليک کې ګوروښايي چې ۵۰۰۰ کاله دمخه دپخوانۍ ډبرې پېړيو پورې اړه ولـري ځيړونکي په دې اند دي چې دغه کښل شوې او انځورشوې کرښې له هغو کرښو سره ورته دي چې دسمنګانوپه شپاړس (۱٦) کيلو متري کې ترسترګو شوي۰

د تېرې خبرې په ټينګار نه يوازې دګوډ تېمور لښکرې نورستان ته نه دي رسېدلي بلکې د سکندر پوځونه هم نورستان تـه پـه لاره کې په ګونډو شول داځکه چې دنورستان طبعي اوجغرافيوي جوړښت داسې دی چې هېڅ بهرني پوځ نه دی ايل کړی۰

ځېړونکودامنلې چې دسکندرپوځونه بلورستان ته نه دي رسېدلي خوهغه وخت چې سکندرلغمان ته ورسېدلکه دمخه موچې وويل کرغيو ته نږدې يې يو ښار ودان کړ اودغه ښار چې " نيکا Naica نوميده هغه ښارته نږدې ووچې د" نيسا" Naisa په نامه يادېده چې دغه ښارد شرابو د ښارپه نوم مشهورشو او مذهبي ارزښت يې هم د پام وړوو. وايي چې دغه ښار هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای ته نږدې وو چېرته چې د الینګار او الیشنګ دواړه سیندونه یوځای کیږي٠ځنې څېړونکي وايي چې د "نیسایا" ښار د کونړ په چغسرای کې ودان وو او هغه ځای ته نږدې وو چې داسمار او پېچ سیندونه سره یو ځای شوي دي ولې ځنې لرغونپوهان وايي چې دغه ښار د ننګرهار په اډه نومي ځای کې اباد وو.

"موسیو فوشه" په دې اند دی چې د "نیسه"ښار په کوزني لغمان کې چېرته چې دالینګاراوکابـل سیندونه سره یوځای شوي دي ودان ووچې دښاردساتونکي نوم " دیونیسه " Diwnaisah په تاریخ کې "دیـونیزوس هم راغلی دی ٠ " Diwnaisyus په لرغونو تاریخونـوکې د الینګاراو الیشنګ یادونه ډېره شوې دي آن په ویدي سرودونو کې هم دهغولسواریایي ټبرونو دنومونو په لړکې چې دراوي (پنجاب) د رود په غاړه سره نښتي وویادونه کړې. دا ټبرونه الینا (الینګار او الیشنګ)، بهالانه (د بولان ددرې خلك)، شیوا (دسیند غاړې خلك)،پورو (د ګندهاراشاوخوا خلك)، انوپکتیه (دپښتنو ټبر) او نور وو ٠ولې ځنې دبلورستان خلك هم الینابولي. یونانیانوځنې میتولوژیکي پېښې له یونان نه افغانستان ته راوړې دي لکه چې دپرومته زندان یې د هندو کش په یوه سمڅه کې انځور کړی دی٠ ولې پخواتردې چې یونانیان خپلې استورې افغانستان ته راوړې زمونږپه هېواد کې د

(مهشوارا Mahshwara)

په نوم د نمانځنې (رب النوع) استوره وه چې د لوړو غرونو ساتونکی یې باله.نو ویلای شوچې"دیونیزوس" د شرابو یوناني رب النوع نه وو بلکې داهماغه "مهشوارا"دغرونوساتونکی دی چې د غرونوپه سرونو یې انځورونه تر سترګو شوي دي٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

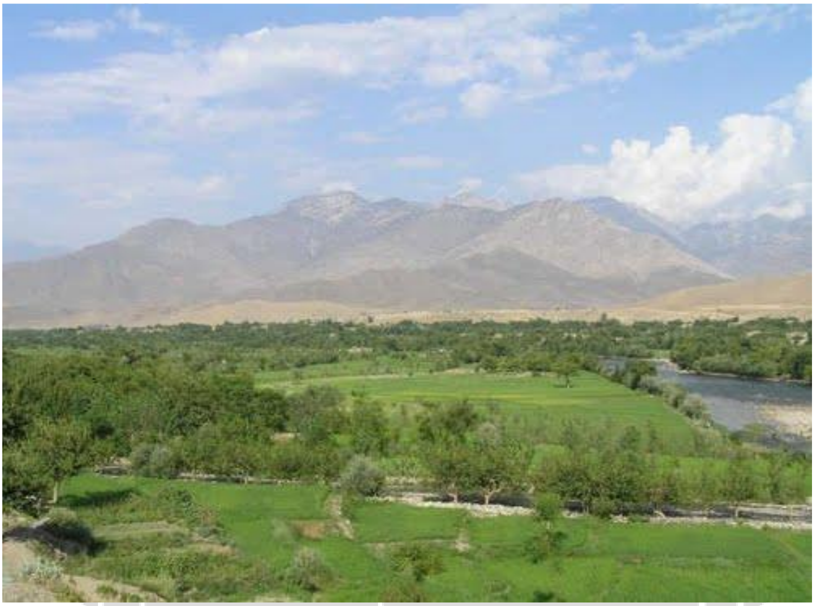

ځنې ښېرونکي دلغمان دلرغونتوب په اړه دا خبره هم کوي چې نوموړی ولایت دافغانستان دځنو نوروسیمواوولایتونو په څېردهندوکش دلرغوني تهذیب له وارثانوڅخه دی چې په دوي کې خنجان ، اندراب، شتل، سالنګ، پنجشیر، نجراو،تګاو،کاپیسا،لغمان،نورستان، چترال،سوات، باجوړ،د پامیردغره په لمنه کې میشت اوسیدونکي اونوردبیلګې په توګه یادولای شو۰

د(هیوان ښنګ) له ښېرنونه ډاګیزه شوې چې داومې زیږدي پیړۍ په نیمایي کې له کاپیسا او باګرام نه نیولې ترلغمان اوننګرهارپورې ددې سیمو اوسید ونکودبرهمنیانو د دودونو په رڼا کې خپل ځانونه په ایرو لړل او دا کاردکابل برهمن شاهانو هم کاووخود صفاریانود ګوابښنې له بابته دهیوادجنوبي سیمې له دغوپیروانواوپلویانوڅخه پاکې شوې او د غزنویانو په مهال کې له لغمان اوجلال ابادڅخه هم ددغه دود لمن ټوله شوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی وایي :
"زه چې ۶۳۰ زیږدي کال په دوبي دپنجشیرد رودپه غاړه ننګرهارته تلم د کابل او پنجشیر درودپه ګډونځي چې ورتیرشوم دکېن لاس خواته مې دلمپاکا (اوسنی لغمان) ولایت وو. تر لمپاکا چې ورتیرشوم "نګاراهارای" (ننګرهار) ته ورسیدم ۰

کله چې دتګین کورنۍ الپتګین غزني ونیو او د"لویکانو"کورنۍ یې تر شاکړه نوموړی یوکال په غزني اوزابلستان کې واکمن وو. دده له مړینې وروسته بیا غزني اوګرديز پاچا "لویك"د کابل شاه د زوی په مرسته تیری وکړ خو دسبګتګین له لاسه یې ماته وخوړه.
سبګتګین پوه شوچې دپښتنوپاچالویك سره دده جګړه پای نه لري نو د خپلې اوښیارۍ له کبله یې له پښتنو سره خیښي او خپلوي وکړه اوځان یې دهغوي زوم کړ.بیا نو دپښتنوپه مرسته یې بست،زمینداور،تخارستان ، غور، بامیان او زابل ونیو اوهمدارنګه دکابل درود په غاړه دلغمان په سیمه کې د"جیپال"له لښکروسره مقابله وکړه او دهغه سل زره لښکریې د پښتنوپه زورمات کړ اوتر پیښوره پورې ځمکې یې لاندې کړې په دې اړوند نامتو تاریخپوه عتبي او ابن اثیر هم کاږلي دي چې غلجي پښتنو له نوموړي سره ډېره مرسته وکړه او دده ملګري شول۰
هغه وخت چې سلطان حمیدلودین دملتان واکمن وو نو له لغمان نه تر ملتانه داټولې ځمکې دده په واك کې وې. دنوموړي دواکمنۍ هغه لوری چې تر لغمانه پروت وو په"حدود العالم"کې داسې راغلی دی: "دا هغه سیمه وه چې د "لمغان" دسیندپه غاړه پرته وه،لمغان یو ودان هېواد وو، دسوداګرۍ چارې په کې پرمختللې وې او ډېر سوداګر په دغه ښار کې مېشت اواستوګن وو. ډېرو او سېدونکولمغانانوبه بوتانوته عبادت کاوو. په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمپاکا کې ډېرې وريځې کيږي هوايې نرمه او پسته ده له ساز او اوازسره مينه لري، اوښياران او تېز فکره خلك دي٠
دکابل مجلې ۵ کال ٦ گڼه کې هم دلغمان ولايت په اړه داسې لولو:"ددې سيمې ځنې برخې په هغه مهال کې دکاپيسا دپاچا ترلاس لاندې وې چې جنوب ختيز ته يې د ننگرهار لوی ښار پروت دی٠
دارنگه يوځل بيا دحدودالعالم يادونه کوو چې د لغمان په اړه يې ليکلي دي: "دينور لمغان دسين پردابله غاړه دلمغان دښارپه برابريوبل ودان ښار وو چې دخراسان سوداگر هلته اوسيدل ٠
د اسلام د سپيڅلي دين له خپرېدو نه وروسته لغمان (پخواني نومونه لمغان اولمپاکا) هغه اوسنی نوم دی چې دلرغونونومونو په ځای اوس په همدغه نوم ياديږي . يوه ښيرازه غوړېدلې سيمه ده چې له پخوانه اباده او سمسوره وه٠
هغه کډوال چې د هيواد له بيلا بيلو سيموڅخه راکډه شوي دي يو شمير ډېرد بيلابيلوقومونواو توکمونوخيلونه په لغمان کې ودان دي د اوسنيو سر شميرنو ل ه مخې په سلو کې ۷۳ پښتانه ،په سلو کې ١٤نورستاني (که څه هم اوس نورستان مستقل ولايت دی) په سلوکې ۱۲ پشه يي (شاړي) ،همدارنگه نور ورونه قومونه لکه تاجك، عرب، هندوان، گوجر ،سادات او نوردې ولايت اوسيدنکي دي.پلازمينه يې دمهترلام ښاردی اومهمې ولسوالۍ يې الينگار،اليشنگ، قرغه يي اودولت شاه نوميږي٠
دلغمان د ايادې شوي اولسوالۍ ځکه مشهورې دي چې دسکندر پوځونه کرغيوته نږدې په يوه ودان ښارکې پراته وو . (الينا) لکه څنگه چې يې دمخه يادونه وشوه د آريايي لسو قبيلو څخه يوه قبيله وه چې په الينگار ، اليشنگ، نورستان او د لغمان په نورو سيمو کې استوگن ووچې اوس يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم (گار- شنگ) د " الینا " لرغونی نوم خوندي کړی دی.
دارنگه دلغمان د پلازمینې مهترلمك (مهترلام) په اړه هم ویل کیږي چې پخپله هیوان څنگ هم داگست په ۱۵ نیټه په (۶۳۰ زیږدي) کې د کاپیسا له لارې نه دې ځایته رسیدلی دی.
ده ته ډاگیزه شوه چې دلته د لسوتیگو (ډبرو) په شاوخواکې عبادت ځایونه جوړ وو چې د سیمې نوم یې"لان پو"(چې په سنسگرت کې لمپاکا) و. دلته دوه ډبر لیکونه هم ووچې دیوه ډبرلیك په دریمه کرښه کې د"لمك" توری کښل شوی وو.ښایي چې دغه دمهترلمك اویا مهترلام نوم وي اویادا چې"مهترلام" نـوم دی او"لمك" (لمكان=لمغان =لغمان =لمپاكا) یې تخلص دی چې په زړومتونوكې لمك =لمكان د اوسني لغمان لرغونی نوم دی٠
سكندرچې كله هندوكش ته راورسید دغرونو دالړی یې دنړی پای وگاڼه او دایې" قفقاز"دهندي قفقازپه صفت " كوكاكوس اندیكوس "وباله چې دهندوكش اوسنې نوم هم "اندیكس"نه مینځته راغلی دی٠
هره خبره چې وي وي به خو كله چې سكندر دلته را ورسید ددې ښكلي (بكوس "Bacuse) ښار پاچا
چې د شرابو رب النوع وو له نوموړي سره ولیدل اوغـوښتنه یې ترې وكړه چې ددې ښار د اوسیدونكو ازادي ته درناوی وكړي٠
سكندربیا د"بكوس"غوښتنه اووړاندیزومانه نوځكه یې دتیري نه لاس واخست ... هغه مهال چې دسكندرپوځونه دلغمان له دغې سیمې نه په دوه برخو وویشل شول چې یو شمیریې دسكندر په مشرۍ دكونړله لارې سوات ته او بـله ډله د خیبر له لارې روانــه شوه. دا دواړه ډلې په اټك كې یوځای شوې او د ټكسلا پاچا " امبي" ته یې ځواب ولیږه ،هغه هم له

(c) ketabton.com: The Digital Library

سکندر سره روغه جوړه وکړه خو د لغمان د واکمن په څیر یې خپل وړاندیز ورغبرگ کړ۰

ځنې پدې اند دي چې لمك د لغمان لرغونی نوم دی او" مهتر"دمشرپه مانا دی ."مهترلمك "یانې د لغمان مشریاپا چاوه ۰دویدي په سندروکې چې تقریبا ١٤ سوه کاله تر مـیلاد د مخه د اریایي روحانیو نو اوشعراوو له خواجوړ شوي دي ، د لغمان نوم د"لامهك"په شکل ذکرشوی دی "سرمحقق بختانی ، ژبڅېړنه، ٢١٠ او ٢١١مخونه داســې روایتونه هم شته چې هغه مهال لغما ن په لراو بر وېشل شوی و. کوزنۍ برخې ته یې "بهـالانا" ویلې اوبرنۍ برخې ته یې"لامهکا".دلامهکا اوسنی نوم لعمان اودبهالانا اوسنی نوم"بولان" دی چې دکرغیو ولسوالۍ پورې اړه لري ښایي دا خبره هم د حقیقت نه لری نه وي چې پردې خاوره به دا دوه توکمه اباد وو۰

مهترلمک ع

مهترلمک د نوح (ع) پلاردی ښځه یې قیـنوش د نوح مـوروه . او په حقه پیغمبرتیر شوی دی نوح ع دحضرت ادم ع دکوزیدو څخه (١٦۴٢) کاله وروسته پیغمبري ته رسیدلی . دلمک ع پلار « متوشلخ»، نیکه یې اختوخ اوغور نیکه یې« یارد» وو؛کله چې د نوح ع کښتۍ کینا سته یو شمیر وگړي د مهترلمک (ع) اودده ورور نورلام (رح) او خورېې بي بي حاجرې سره یو ځای د نورستان په لاره اوسني الینگار ته راغلل ،خلک یې حق دین ته رابلل اوبیا په بیلابیلو ځایونو کې میشته شول ۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخي روایات وایي چې لمک په لغمان کې وفات شو،خوراوورورېې هم په الینګار کې وفات شوي چې مشهورزیارتونه پرې جوړدي خورېې دهرمل اومیداني ترمینځ د بې بې حاجرې په نوم زیارت لري او وروربې نورلام صا حب د نورلام صا حب دره کې په زیارت کلي کې ښخ دی ٠

په مهترلام بابا،سلطان محمودیوه ښکلې مانۍ جوړه کړې،ځکه هغه ځو ځله خوب لیدلی ؤچې دی پیغمبردی اوپه دښته کې پروت دی همدارنګه د مهترلمک د پیغمبري په هکله د مشهور روحاني شخصیت د کچورې ملا صاحب وېناوې چې تل بې ویلي: هو!مهترلام با با په حقه پیغمبر دی هم د ثبوت وړده٠

دمهترلام بابا دمزارخواته یوسترباغ اوحضیره(هدیره)ده په دې هدیره کې ستراومشهورکسان لکه :یوسف خان دغازي محمد نادرخان شهید پلار،شهزاده فریدون،غازي محمدشاه خان بابکرخیل،فیض محمدخان او نورغازیان ښخ دي او زیارتونه بې خلک له لرې ځایوڅخه راځي پخوا به له هند او پنجا ب نه هم دلته خلک او ګرځندویان راتلل دپنجشنبې او جمعې په ورځوبه په ځانګړي ډول دلته دساز،سندرو اومذهبي موسیقۍ په لس ګونو ډلې موجودې وې شپه او ورځ به بې مینه وال په وجّداو مستۍ راوستل دغه دوداوس هم په پسرلي کې لمانځل کیږي ٠

دلغمان دیني علما ادب پوهان اوشاعران:

دلغمان په پخواني اواوسني شاعران یې حبیب الرحمن مهدي،میرمن سایره،صدیق کاوون توپاني،مرحوم ننګیال، شهسوارسنګروال ،عزیز تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

، بارق شفيعي، نورمحمد غمجن ، محمدهاشم سنگر نيازی، سميع الدين افغاني،عاشق اله فريا د،ناهيد،ملکي خزان،اسماعيل اړم ، شاه محمد پيننا، عبدالرشيد مخلص،عبدالوکيل مخلص،ډاکترمتولي همدرد،حفيظ اله همت،آرش ننگيال،محمدشعيب حيدري،متين تيگړيوال،شريفه هاشمي، اسدالله مسکين اونوردي.

په ولسي شاعرانوکې ملاعبدالحنان،محمدنور،شيخ احمدخان، حياحان، الينگاری، پټاڼ،مستري حبيب الله حبيب، محمد عالم حيران،غلام سخي اتمر ، نصر اله ناصر ،عسکر چالاک، مختار،بسم اله گلکاريوال،عارف گاډيوان،غمخور،انجينرمحمدعالم قرا،عبدالواحدغمخوار،نضراب خان ، اختر محمدکوچی،ملنگ باغبان،ملک شيرعلي ،تواب ترابي،عبدالغفور خان ،رحيم الحق ورنټاوال،محمدالياس،غلام نبي دردمند،گلآقا رښتيتوال ،ولي محمد ترابي ،ايمل احمدظاهر،مختار الحق ،ملامحمداجان،بسم اله چلمټيوال،ښايسته گل،گل محمد موټروان،شيرآغاارماني اونورچې دځينو شعرونه دسندرو په کسيټونو کې هم خوندي دي.

د سياسي، ديني عالمانو او بانفوذه شخصيتونو په برخه کې يې د عالمانو تعداد هم ډېر دی، چې ددغو با نفوذه عالمانو او اجتماعي شخصيتونو له جملې څخه علامه، دکتورمحمد سعيد سعيد افغاني،سرمحقق زلمي هېوادمل ،ډاکترمحمد ظاهر،جنرال عبدالقاهر خان ساپی، عبيد اله محک ،مولوی نقيب الله نقيب ، ډاکټر محمد حسن کاکړ، ميرمحمد قاسم لغماني،عبداله خان افغاني نويس،پوهنمل اسماعيل يون ، عزيز تحريک

(c) ketabton.com: The Digital Library

،کاوون کاکړ،انجبنرمطیع الله مطیع خروټی ،نګارګر ،خدایداد بشرمل ،محمد حنیف اتمر،عبدالهادی قریشي ، یارمحمد نعیمي،محمد آصف تایب،عارفه عمرلور،متین یوسف زی،عبدالخالق حسیني،طارق بزګر،غازي الدین ګوهري،عبدالمعید هاشمي ، میرویس جلیل، نورمحمد حیدري، ډاکټر کبیر رنجبر، محمداله الکوزی،کبیرالینګاری،مستعلي نیازی،نورالحق شمش،مبارز ساپی ،اکمل ساپی ، فریدبزګر، قادرهوتا،اسداله دانش ساپی،نظرګل خاشع، امین اله سدید، ظاهرالینا، محمدطاهر کلمانی اونور یادولای شو .

د تمثیل په برخه کې د مرحوم منان ملګري ، ممنون مقصودي ، سایره مقصودي،داؤد مقصودی، متین تیګړیوال اونیازالدین خنجر.په یاددونه بسنه کېږي.

دکمال او کرامت دنه هیریدونکو څیرو څخه ملا اصغر ، رام کیشنګ ،باړو، مجنون شاه،طوطي شاه ، مستان شاه ،ع لي لیړَلنګ،حضره دین اوعظم دین یادولای شو.

دموسیقۍ هنربازارپه لغمان کې تل تودساتل شویدی پخواني مشهور سندرغاړي: ملاګۍ، ګلکۍ، ګلو، قاسم جان، پایندی ، محمداشرف، ملاشاګل، سلطان عزیز جوشي، مرحوم احمدظاهر،قاري قصه خوان عبدالحلیم ،حیران ،غلام محمد، صبور بصیري،ولي ګی ،هفته ګل،ماجیتي،خانګل،جهان،حضرت علي، نسیمه قشنګ او ډ یر نور وتلي سازیان دي چې په سیمه کې ډېرشهرت او مینه وال درلودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library